GENERALINĖS ADVOKATĖS VERICA TRSTENJAK VERICA TRSTENJAK IŠVADA,

pateikta 2008 m. gruodžio 18 d.[1]

Turinys

I — Teisinis pagrindas . . . . . I - 3723

A — Bendrijos teisė . . . . . I - 3723

B — Nacionalinės teisės aktai . . . . . I - 3724

II — Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai . . . . . I - 3727

A — Faktinės aplinkybės . . . . . I - 3727

1. Austrijoje galiojanti knygų privalomų kainų sistema . . . . . I - 3727

2. Pagrindinės bylos priešistorė . . . . . I - 3728

B — Pagrindinė byla . . . . . I - 3728

C — Prejudiciniai klausimai . . . . . I - 3729

III — Procesas Teisingumo Teisme . . . . . I - 3730

IV — Atsakymai į prejudicinius klausimus . . . . . I - 3730

A — Pirminė pastaba . . . . . I - 3730

1. Knygų privalomų kainų sistemų svarba Bendrijos teisėje . . . . . I - 3730

2. Prejudicinių klausimų dalykas . . . . . I - 3731

B — Pirmas prejudicinis klausimas . . . . . I - 3732

1. Šalių argumentai . . . . . I - 3732

1 — Proceso kalba: vokiečių

2. Teisinis vertinimas . . . . . I - 3734

a) Pardavimo sąlyga . . . . . I - 3735

b) Taikymas visiems nacionalinėje teritorijoje veikiantiems ūkio subjektams I - 3736

c) Toks pats poveikis prekybai austriškomis ir vokiškomis knygomis . . . . I - 3737

i) Skirtingas teisinis požiūris į vokiškas ir austriškas knygas . . . . . I - 3737

— Atsižvelgimas į prekybos nuolaidas . . . . . I - 3738

— Galimybė suteikti mažmeninę 5 % nuolaidą . . . . . I - 3739

— Išvada . . . . . I - 3740

ii) Galėjimas neigiamai paveikti prekybą vokiškomis knygomis . . . . . I - 3740

— Vokiškų knygų mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje nustatomos atsižvelgiant į Vokietijos rinkos sąlygas . . . . . I - 3741

— Papildomi svarstymai . . . . . I - 3741

iii) Išvada . . . . . I - 3743

d) Išvada . . . . . I - 3743

C — Dėl antrojo prejudicinio klausimo . . . . . I - 3743

1. Šalių argumentai . . . . . I - 3744

2. Teisinis vertinimas . . . . . I - 3745

D — Dėl trečiojo prejudicinio klausimo . . . . . I - 3747

1. Šalių argumentai . . . . . I - 3747

2. Teisinis vertinimas . . . . . I - 3750

a) Įpareigojimas ar skatinimas sudaryti antikonkurencinį susitarimą arba jo poveikio sustiprinimas . . . . . I - 3752

i) Antikonkurencinis susitarimas? . . . . . I - 3752

ii) Įpareigojimas sudaryti 1993 m. *Sammelrevers*, skatinimas jį sudaryti ar jo poveikio sustiprinimas? . . . . . I - 3754

— Tiesioginis ryšys su 1993 m. *Sammelrevers*? . . . . . I - 3754

— Ryšys remiantis *BPrBG* 10 straipsnyje nustatyta pereinamojo laikotarpio nuostata? . . . . . I - 3754

— Ar šio materialinio ryšio pakanka? . . . . . I - 3755

iii) Išvada . . . . . I - 3757

b) Atsakomybės priimti sprendimus, turinčius ekonominį poveikį, perleidimas privatiems ūkio subjektams . . . . . I - 3757

i) Papildomo pobūdžio nereikalingumas . . . . . I - 3758

ii) Perleidimas privatiems ūkio subjektams . . . . . I - 3760

iii) Atsižvelgimas į valstybių narių kompetenciją kultūros srityje . . . . . I - 3762

— Vien nacionalinė knygų privalomų kainų sistema . . . . . I - 3764

— Kitų Sutarties nuostatų, visų pirma tų, kurios susijusios su laisvu prekių judėjimu, pažeidimo nebuvimas . . . . . I - 3764

iv) Išvada . . . . . I - 3765

V — Santrauka . . . . . I - 3766

VI — Išvada . . . . . I - 3767

1. Šiame prejudiciniame procese nagrinėjamas Austrijos Respublikos *Oberster Gerichtshof* (toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) pateiktas prejudicinis klausimas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar EB 28 ir EB 30 straipsnių nuostatos, susijusios su laisvu prekių judėjimu, draudžia taikyti tam tikrus *Buchpreisbindungsgesetz* (Įstatymas dėl knygų privalomų kainų, BGBl. 45/2000, toliau – *BPrBG*) Austrijoje įtvirtintos knygų privalomų kainų sistemos elementus. Be to, jis klausia, ar *BPrBG* neprieštarauja valstybių narių pareigai pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkte ir EB 81 straipsnyje nustatytomis konkurencijos taisyklėmis.

2. Taigi šioje byloje nagrinėjamas dvejopas knygų – kaip prekių ir kultūros vertybių – pobūdis.

I — Teisinis pagrindas

A — *Bendrijos teisė*

3. Pagal EB 3 straipsnio 1 dalies g punktą Bendrijos veiklos sritys apima sistemą, užtikrinančią, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma.

4. EB 10 straipsnio antroji pastraipa įpareigoja valstybes nares nesiimti jokių priemonių, kurios gali trukdyti siekti EB sutarties tikslų.

5. Pagal EB 28 straipsnį tarp valstybių narių uždraudžiami kiekybiniai importo apribojimai ir visos lygiaverčio poveikio priemonės.

6. Pagal EB 30 straipsnį EB 28 straipsnio nuostatos nekliudo taikyti prekių importo, eksporto ar tranzito draudimų arba apribojimų, jei jie yra pateisinami visuomenės dorovės, viešosios tvarkos arba visuomenės saugumo, žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatos bei gyvybės apsaugos, nacionalinių meno, istorijos ar archeologijos vertybių apsaugos bei pramoninės ir komercinės nuosavybės apsaugos sumetimais. Tačiau tokie draudimai arba apribojimai neturi tapti savavališka diskriminacijos priemone ar užslėptu valstybių narių tarpusavio prekybos apribojimu.

7. EB 81 straipsnio 1 dalyje skelbiama:

„Kaip nesuderinami su bendrąja rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas bendrojoje rinkoje, būtent tie, kuriais:

a) tiesiogiai ar netiesiogiai nustatomos pirkimo ar pardavimo kainos arba kokios nors kitos prekybos sąlygos;“

8. Pagal EB 81 straipsnio 3 dalį EB 81 straipsnio 1 dalies nuostatos gali būti paskelbtos netaikytinomis įmonių susitarimams arba tokių susitarimų rūšims, įmonių asociacijų sprendimams arba tokių sprendimų rūšims, suderintiems veiksmams arba tokių veiksmų rūšims, kurie padeda tobulinti prekių gamybą ar paskirstymą arba skatinti technikos ar ekonomikos pažangą, kartu sudarydami sąlygas vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda, ir kurie:

a) atitinkamoms įmonėms nenustato jokių apribojimų, nebūtinų šiems tikslams pasiekti;

b) nesuteikia tokioms įmonėms galimybės panaikinti konkurenciją didelei atitinkamų produktų daliai.

9. Pagal EB 151 straipsnio 4 dalį Bendrija į kultūros aspektus atsižvelgia imdamasi veiksmų pagal kitas EB sutarties nuostatas, visų pirma siekdama gerbti ir skatinti savo kultūrų įvairovę.

B — *Nacionalinės teisės aktai*

10. Atskiruose Austrijos *BPrBG straipsniuose* nustatoma:

„Taikymo sritis

1 straipsnis

Šis federalinis įstatymas taikomas knygų vokiečių kalba ir natų leidybai, importui ir prekybai jais, išskyrus tarpvalstybinę elektroninę prekybą. Jis skirtas kainodarai, kuria atsižvelgiama į knygų, kaip kultūros vertybių, reikšmę, vartotojų interesus įsigyti knygų už tinkamą kainą ir prekybos knygomis ekonomines sąlygas.

Sąvokos

2 straipsnis

Šiame federaliniame įstatyme:

1) leidėjas yra tas, kuris užsiima prekių 1 straipsnio prasme išleidimu, gamyba ir platinimu kaip verslu;

2) importuotojas yra tas, kuris komerciniais tikslais importuoja į Austriją prekes 1 straipsnio prasme platinimo tikslu <…>

Kainų nustatymas

3 straipsnis

1. Prekių 1 straipsnio prasme leidėjas arba importuotojas privalo nustatyti savo išleistų arba savo į federalinę teritoriją importuotų prekių 1 straipsnio prasme mažmenines pardavimo kainas ir jas paskelbti.

2. Importuotojui neleidžiama nustatyti mažesnių mažmeninių pardavimo kainų, nei nustatė ar rekomendavo taikyti leidėjas išleidimo valstybėje, arba mažesnių kainų, nei federalinėje teritorijoje rekomendavo taikyti leidėjas, kurio buveinė yra ne Europos ekonominės erdvės (EEE) susitarimo valstybėje, atskaičius į šią kainą įskaičiuotą apyvartos mokestį.

3. Nukrypstant nuo 2 dalies, importuotojas, kuris prekes 1 straipsnio prasme Europos ekonominės erdvės (EEE) susitarimą pasirašiusioje valstybėje įsigyja nuo įprastų pirkimo kainų nukrypstančiomis mažesnėmis pirkimo kainomis, gali taikyti proporcingai gautai prekybos nuolaidai mažesnę kainą, nei ją nustatė ar rekomendavo taikyti leidėjas išleidimo valstybėje, o reimporto atveju – mažesnę kainą nei nustatytoji nacionalinio leidėjo.

4. Reimportuotoms prekėms 1 straipsnio prasme 3 dalis netaikoma, jeigu jos buvo eksportuotos tik turint tikslą jas reimportuoti, kad būtų apeitas šis federalinis įstatymas.

5. Prie pagal 1–4 dalis nustatytos mažmeninės prekių 1 straipsnio prasme pardavimo kainos turi būti pridėtas Austrijoje taikomas apyvartos mokestis.

<…>

Privalomos kainos

5 straipsnis

1. Mažmenininkams leidžiama parduodant galutiniams vartotojams prekes 1 straipsnio prasme sumažinti pagal 3 straipsnį nustatytą mažmeninę pardavimo kainą ne daugiau kaip 5 %.

2. Mažmenininkams neleidžiama, kiek tai susiję su verslu, konkurencijos tikslais skelbti apie mažmeninės pardavimo kainos 1 dalies prasme sumažinimą.

<…>

Veiksmai, pažeidžiantys nuostatas dėl kainų nustatymo ir privalomų kainų

7 straipsnis

1. Veiksmai, pažeidžiantys 3 straipsnio 1–4 dalių, 4 straipsnio 1 dalies ir 5 straipsnio 1–3 dalių nuostatas, yra veiksmai pagal galiojančios redakcijos Federalinio įstatymo dėl nesąžiningos konkurencijos (*Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*, BGBl. Nr. 448/1984) 1 straipsnį.

<…>

Pereinamosios nuostatos

10 straipsnis

Ši prekių 1 straipsnio prasme, kurios buvo patiektos į rinką prieš įsigaliojant šiam federaliniam įstatymui fiksuota mažmenine kaina,

paskelbta 2000 m. birželio 20 d. parduodamų knygų kataloge, kaina laikoma leidėjo arba importuotojo nustatyta kaina šio federalinio įstatymo prasme.“

prekybos pardavėjai galėjo reikalauti iš galutinių vartotojų. Ši sistema įpareigojo mažmeninės prekybos pardavėjus laikytis leidėjo nustatytų mažmeninių pardavimo kainų[2]. Leidėjas galėjo savo nuožiūra nustatyti mažmenines pardavimo kainas. Tačiau nustatęs kainas, jis privalėjo užtikrinti, kad jų būtų laikomasi.

II — Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

A — *Faktinės aplinkybės*

1. Austrijoje galiojanti knygų privalomų kainų sistema

11. Iki 2000 m. birželio 30 d. Austrijoje, Vokietijoje ir Šveicarijoje veikė įmonių organizuota tarpvalstybinė knygų privalomų kainų sistema, vadinama 1993 m. *Sammelrevers*. 1993 m. *Sammelrevers* buvo tipinis susitarimas, sudarytas atitinkamų leidėjų, didmenininkų ir mažmenininkų ir taikomas visų pirma knygoms vokiečių kalba. Horizontaliu lygmeniu tarp leidėjų nebuvo numatyta jokio susitarimo. Tačiau atskirų sutarčių pasirašymą ir kontrolę centralizuotai užtikrino privalomų kainų valdymą ir priežiūrą vykdantys patikėtiniai.

12. Pagrindinis 1993 m. *Sammelrevers* dalykas buvo privalomos galutinės pardavimo kainos, t. y. kainos, kurių mažmeninės

13. Austrijai įstojus į Europos Sąjungą, 2000 m. vasario 8 d. Komisija pareikalavo iki 2000 m. birželio 30 d. panaikinti bet kokį 1993 m. *Sammelrevers* tarpvalstybinį poveikį[3]. Tuomet Komisijai buvo pateikta iš dalies pataisyta 1993 m. *Sammelrevers* versija, pagal kurią turėjo būti panaikinti Vokietijos leidėjų ir Austrijos didmenininkų bei mažmenininkų vertikalūs susitarimai dėl privalomų kainų, taip pat Austrijos leidėjų ir Vokietijos didmenininkų bei mažmenininkų vertikalūs susitarimai dėl privalomų kainų. Komisija darė prielaidą, kad šiomis aplinkybėmis nėra

2 — Vertikalus privalomų mažmeninių pardavimo kainų nustatymas sudaro leidėjams galimybę taikyti mišrų apskaičiavimo metodą. Buvo siekiama, kad atitinkamas leidėjas papildomas pajamas už populiarių knygų pardavimą aukštesnėmis kainomis panaudotų finansuodamas ne tokius pelningus leidinius. Taip visų pirma turėjo būti skatinama knygų, kaip kultūros vertybių, reikšmė bei literatūrinės pasiūlos įvairovė, pirmiausia mažo tiražo leidiniai, kurie skiriami tik siauram skaitytojų ratui. Kiti tikslai nurodomi K.-H. Fezer „Die Buchpreisbindung im Europäischen Binnenmarkt“, *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 1991, p. 141. Dėl knygų privalomų kainų taip pat žr. H. Heker „Buchpreisbindung“, J. Schwarze ir J. Becker (leid.), *Geistiges Eigentum und Kultur im Spannungsfeld nationaler Regelungskompetenz und europäischem Wirtschafts- und Wettbewerbsrecht*, Nomos, 1998, p. 116 ir 117.

3 — Anksčiau atitinkamos leidyklos kreipėsi į Komisiją su prašymu pripažinti, kad 1993 m. *Sammelrevers* neatitinka EB 81 straipsnio 1 dalies sąlygų (sprendimas dėl pažeidimų buvimo), arba (subsidiariai) su prašymu susitarimui suteikti išimtį pagal EB 81 straipsnio 3 dalį (išimtis). Komisija dar 1998 m. sausio 22 d. buvo išsiuntusi pranešimą apie kaltinimus. Bylos eiga iki *BPrBG* priėmimo aprašyta M. Engelmann „Die Zukunft der Buchpreisbindung im Europäischen Binnenmarkt“, *dissertation.de*, 2001, p. 125–165.

pagrindo manyti, kad bus daromas didelis poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai. 2000 m. birželio 30 d. Austrijos leidėjai, didmenininkai ir mažmenininkai išstojo iš 1993 m. *Sammelrevers*[4].

14. 2000 m. birželio 30 d. Austrijoje buvo priimtas *BPrBG*. Šioje įstatymu reguliuojamoje knygų privalomų kainų sistemoje numatomas vertikalus susitarimas dėl knygų privalomų kainų, tačiau jo skirtumai nuo 1993 m. *Sammelrevers* yra tokie: mažmeninės pardavimo kainos nuo šiol yra minimalios kainos, o ne fiksuotos. Pagal *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalį nustatant mažmenines pardavimo kainas gali būti atsižvelgiama į prekybos nuolaidas. Įstatymo 5 straipsniu mažmenininkams suteikiama galimybė 5 % sumažinti nustatytą mažmeninę pardavimo kainą.

2. Pagrindinės bylos priešistorė

15. *Fachverband für die Buch- und Medienwirtschaft* (Profesinė asociacija, atsakinga už knygų ir žiniasklaidos priemonių sektorių, toliau – *Fachverband*) pagal *BPrBG* 4 straipsnio 2 dalį paskelbia mažmenines pardavimo kainas, kurių pagal *BPrBG* 3 straipsnio 1 dalį turi laikytis mažmenininkai prekiaudami knygomis Austrijoje (toliau mažmeninės pardavimo kainos pagal Austrijos *BPrBG* vadinamos mažmeninėmis pardavimo kainomis Austrijoje, o pagal Vokietijos įstatymą dėl knygų privalomų kainų nustatytinos mažmeninės pardavimo kainos vadinamos mažmeninėmis pardavimo kainomis Vokietijoje). *Fachverband* prižiūri, ar mažmenininkai laikosi nustatytų mažmeninių pardavimo kainų reklamuodami prekybą knygomis, kurioms pagal *BPrBG* 1 straipsnį taikomos privalomos kainos.

16. *Libro Handelsgesellschaft mbH* (toliau – *Libro*) savo veiklą vykdo Austrijoje ir joje dideliais kiekiais prekiauja Vokietijoje išleistomis knygomis (toliau – Vokietijoje išleistos knygos vadinamos vokiškomis knygomis, o išleistos Austrijoje – austriškomis; šias sąvokas reikia skirti nuo sąvokų „knygos vokiečių kalba“ ir „knygos kitomis kalbomis“, kurios abi vartojamos taikant *BPrBG*).

B — *Pagrindinė byla*

17. Nuo 2006 m. rugpjūčio *Libro* reklamuodama vokiškas knygas Austrijoje nurodė tą pačią kainą, kuria jomis prekiaujama Vokietijoje (19,90 eurų), taigi mažesnę nei mažmeninė pardavimo kaina Austrijoje (20,50 eurų). Todėl *Fachverband* padavė prašymą, taikant

4 — Dėl 1993 m. *Sammelrevers* ir procedūros Komisijoje žr. visų pirma H.-J. Bunte „Die grenzüberschreitende Buchpreisbindung zwischen Deutschland und Österreich“, *Beiträge zum Unternehmensrecht, Festschrift für Hans-Georg Koppensteiner*, Orac, 2001, p. 307–310.

laikinąsias apsaugos priemones, įpareigoti *Libro* neskelbti mažesnių nei mažmeninių pardavimo kainų Austrijoje.

18. Pirmosios instancijos teismas šį prašymą patenkino. Apeliacinis teismas tokį sprendimą patvirtino. *Libro* apskundė apeliacinio teismo sprendimą pateikdamas kasacinį skundą, kurį kaip galutinė instancija turi išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismui kyla abejonių, ar tam tikros *BPrBG* nuostatos atitinka Bendrijos teisę.

C — *Prejudiciniai klausimai*

19. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismui pateikė tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar EB 28 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis *per se* draudžia taikyti nacionalinės teisės nuostatas, kurios tik knygų vokiečių kalba importuotojus įpareigoja nustatyti ir paskelbti mažmenininkams privalomą pardavimo kainą į šalį importuotoms knygoms, ir ši kaina negali būti mažesnė, nei ją nustatė ar rekomendavo taikyti leidėjas išleidimo valstybėje, arba mažesnė, nei ją šalyje yra rekomendavęs taikyti leidėjas, kurio buveinė yra ne Europos ekonominės erdvės (EEE) susitarimo valstybėje, atskaičius į šią kainą įskaičiuotą apyvartos mokestį, tačiau, nukrypstant nuo šios taisyklės, importuotojui, kuris EEE susitarimui priklausančioje valstybėje knygas įsigyja mažesnėmis nei įprastos kainomis, leidžiama taikyti proporcingai gautai prekybos nuolaidai mažesnę kainą, nei ją nustatė ar rekomendavo taikyti leidėjas išleidimo valstybėje (reimporto atveju – mažesnę kainą nei nustatytoji nacionalinio leidėjo)?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

Ar EB 28 straipsniui – galbūt ir kaip prekių judėjimo laisvei įtakos turinti prekybos sąlyga – *per se* prieštaraujančios pirmajame klausime nurodytos nacionalinės teisės nuostatos dėl knygų privalomų kainų, kurių tikslas bendrai yra apibrėžtas būtinybe atsižvelgti „į knygų, kaip kultūros vertybių, reikšmę, vartotojų interesus įsigyti knygų už tinkamą kainą ir prekybos knygomis ekonomines sąlygas“, yra pateisinamos pagal EB 30 arba EB 151 straipsnius atsižvelgiant, pavyzdžiui, į bendrą interesą skatinti knygų gamybą, knygų įvairovę reguliuojamomis kainomis ir prekiautojų knygomis įvairovę, nepaisant to, kad trūksta empirinių duomenų, galinčių patvirtinti, jog įstatymuose įtvirtinto knygų privalomos kainos nusta-

tymo priemonė yra tinkama numatytiems tikslams pasiekti?

3. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

Ar pirmajame klausime nurodytos nacionalinės teisės nuostatos dėl knygų privalomų kainų atitinka EB 3 straipsnio 1 dalies g punktą, EB 10 ir EB 81 straipsnius, nors šios nuostatos laiko ir dalyko atžvilgiu tiesiogiai susijusios su prieš tai buvusia knygų kainų fiksavimo sistema, pagrįsta sutartiniu prekiautojų knygomis įpareigojimu taikyti leidiniams leidėjų nustatytas kainas (1993 m. *Sammelrevers* sistema), ir pakeitė šią sistemą?“

III — Procesas Teisingumo Teisme

20. Teisingumo Teismas 2007 m. lapkričio 13 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą gavo 2007 m. lapkričio 29 dieną. Rašytinėje proceso dalyje *Libro*, *Fachverband*, Austrijos, Vokietijos, Prancūzijos ir Ispanijos vyriausybės, Komisija ir ELPA priežiūros institucija pateikė rašytines pastabas. 2008 m. spalio 16 d. posėdyje savo pastabas pateikė *Libro*, *Fachverband*, Austrijos, Vokietijos ir Ispanijos vyriausybės, Komisija ir ELPA priežiūros institucija.

IV — Atsakymai į prejudicinius klausimus

A — *Pirminė pastaba*

1. Knygų privalomų kainų sistemų svarba Bendrijos teisėje

21. Jau nebe pirmą kartą Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą dėl knygų privalomų kainų sistemos suderinamumo su Bendrijos teise[5]. Tai nestebina. Taikant knygų privalomų kainų sistemas, kurias jos šalininkai pateisina visų pirma knygų, kaip kultūros vertybių, reikšme, leidinių įvairove ir gyventojų aprūpinimu knygomis už tinkamą kainą[6], knygų mažmeninė pardavimo kaina nustatoma pagal leidėjų arba importuotojų reikalavimus. Todėl knygų privalomų kainų sistemos apima vertikalius susitarimus dėl privalomų kainų.

22. Vertikalūs susitarimai dėl privalomų kainų yra priemonės, kurios paprastai kelia klausimų dėl jų suderinamumo su Bendrijos teise. Šiuo klausimu reikia skirti įmonių

5 — Žr. visų pirma 1984 m. sausio 17 d. Sprendimą *VBVB ir VBBB prieš Komisiją* (43/82 ir 63/82, Rink. p. 19); 1985 m. sausio 10 d. Sprendimą *Leclerc ir kt.* (229/83, Rink. p. 1); 1986 m. spalio 23 d. Sprendimą *Cognet* (355/85, Rink. p. 3231); 1988 m. liepos 14 d. Sprendimą *Syndicat des libraires de Normandie* (254/87, Rink. p. 4457); 1995 m. sausio 17 d. Sprendimą *Publishers Association prieš Komisiją* (C-360/92 P, Rink. p. I-23) ir 2000 m. spalio 3 d. Sprendimą *Échirolles Distribution* (C-9/99, Rink. p. I-8207).

6 — H. Heker (2 išnaša), p. 116.

susitarimais grindžiamas knygų privalomų kainų sistemas ir valstybių narių nustatytas sistemas. Jei kalbama apie įmonių susitarimu grindžiamą knygų privalomų kainų sistemą, vertikalus susitarimas dėl privalomų kainų visų pirma kelia klausimą dėl jo suderinamumo su EB 81 straipsniu. Jei knygų privalomų kainų sistemą nustato pati valstybė narė, visų pirma kyla klausimas dėl jos suderinamumo su prekių judėjimo laisve pagal EB 28 ir paskesnius straipsnius.

23. Šioje byloje nagrinėjama knygų privalomų kainų sistema, grindžiama valstybės priemone – *BPrBG*. Kadangi prieš priimant šį įstatymą egzistavo įmonių palaikoma knygų privalomų kainų sistema, be klausimo, ar ji suderinama su EB 28 ir paskesniais straipsniais, kyla kitas klausimas, ar priimdamas *BPrBG* Austrijos įstatymų leidėjas pažeidė valstybėms narėms tenkančią lojalumo pareigą pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu.

24. Europos Parlamentas ir Taryba iš esmės išreiškė teigiamą poziciją dėl knygų privalomų kainų nacionalinių sistemų[7].

7 — Žr. 1999 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento rezoliuciją (OL C 296, 2000, p. 210) ir 2001 m. vasario 12 d. Tarybos rezoliuciją (OL C 173, p. 5).

2. Prejudicinių klausimų dalykas

25. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūroje Teisingumo Teismo užduotis apsiriboja atsakymu į jam pateiktus klausimus. Nacionalinių teismų kompetencijai priklauso suformuluoti pagrindinei bylai reikšmingus klausimus ir juos pateikti. Dėl šios priežasties į šalių pastabas iš principo galima atsižvelgti tik tiek, kiek jos yra svarbios atsakant į prejudicinius klausimus[8]. Todėl nenagrinėsiu tų šalių pastabų, kurios nėra susijusios su prejudiciniais klausimais.

26. Ši byla iš esmės yra susijusi su nacionaline nuostata – *BPrBG* 3 straipsniu, – kuri taikoma, viena vertus, austriškoms knygoms ir, kita vertus, kitose EEE susitarimui priklausančiose valstybėse išleistoms knygoms. Kadangi pagrindinė byla susijusi su vokiškomis knygomis, toliau nagrinėsiu tik austriškų ir vokiškų knygų vertinimą pagal *BPrBG* 3 straipsnį[9].

8 — Teisingumo Teismas negali remtis šalių pastabomis, kad galėtų nagrinėti klausimus, kurių nacionaliniai teismai jam nepateikė; žr. 1988 m. spalio 5 d. Sprendimą *Alsatel* (247/86, Rink. p. 5987, 8 punktas); 1997 m. liepos 10 d. Sprendimą *Palmisani* (C-261/95, Rink. p. I-4025, 31 punktas); 2000 m. liepos 6 d. Sprendimą *ATB ir kt.* (C-402/98, Rink. p. I-5501, 29 punktas) ir 2004 m. vasario 12 d. Sprendimą *Slob* (C-236/02, Rink. p. I-1861, 29 ir 30 punktai). Šiuo klausimu žr. K. Lenaerts, D. Arts ir L. Maselis „Procedural Law of the European Union“, Sweet & Maxwell, 2-asis leidimas, 2-020 punktas.

9 — Tačiau šios pastabos taip pat galioja kitose valstybėse narėse išleistoms knygoms vokiečių kalba.

B — *Pirmas prejudicinis klausimas*

27. Savo pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar EB 28 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tokia nacionalinė nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis yra importo apribojimui lygiavertė poveikio priemonė.

1. Šalių argumentai

28. Iš esmės šalių argumentai gali būti apibendrinami taip.

29. *Libro, ELPA priežiūros institucijos* ir *Komisijos* manymu, EB 28 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tokia nacionalinė nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis yra importo apribojimui lygiavertė poveikio priemonė.

30. Šios šalys mano, kad *BPrBG* 3 straipsnyje numatomos įvairios mažmeninių pardavimo kainų Austrijoje nustatymo sąlygos. Austrijos leidykla gali savo nuožiūra nustatyti austriškų knygų mažmenines pardavimo kainas. Tačiau importuotojas iš principo neturi teisės nustatyti mažesnių vokiškų knygų pardavimo kainų nei mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje.

31. *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalyje, pagal kurią galima atsižvelgti į prekybos nuolaidas, ir *BPrBG* 5 straipsnyje, pagal kurį užsiimant mažmenine prekyba galima suteikti nuolaidą iki 5 %, nustatytos leidžiančios nukrypti nuostatos negali kompensuoti šio skirtingo požiūrio.

32. Taikant *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalį susiduriama su dideliais sunkumais, visų pirma dėl „įprastos pirkimo kainos“ ir „gautos prekybos nuolaidos“ sąvokų. Informacija, susijusi su įprastomis pirkimo kainomis ir įsigyjant gautomis prekybos nuolaidomis, viešai nepateikiama, nes tai komercinė paslaptis ir todėl praktikoje jų negalima nustatyti.

33. To, kad mažmenininkai pagal *BPrBG* 5 straipsnį gali suteikti iki 5 % Austrijoje taikomos mažmeninės pardavimo kainos nuolaidą, nepakanka, kad būtų panaikinta vokiškų knygų diskriminacija. Ši nuolaida negali būti nurodoma reklamoje.

34. Komisijos ir ELPA priežiūros institucijos manymu, *BPrBG* 3 straipsnis įtvirtina prekybos sąlygą, kuri taikoma ne visiems vienodai. *Libro* manymu, abejotina, ar tai prekybos sąlyga. Mažmeninės pardavimo kainos paprastai atspausdinamos arba priklijuojamos ant vokiškų knygų. Kadangi Vokietijos ir Austrijos pridėtinės vertės mokesčio tarifas skiriasi (atitinkamai 7 % ir 10 %), būtina perklijuoti etiketes. Todėl tai yra su prekėmis susijusi nuostata.

35. Galiausiai, *Libro* manymu, tai, kad *BPrBG* taikomas tik knygoms vokiečių kalba, irgi yra diskriminacija, nors Komisija taip nemano.

36. *Fachverband* ir *valstybių narių vyriausybių, kurios yra proceso šalys,* manymu, tokia priemonė, kaip *BPrBG* 3 straipsnis, nėra importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonė.

37. Jų manymu, mažmeninių kainų Austrijoje nustatymas yra pardavimo sąlyga, pagal kurią nacionalinės ir užsienio prekės teisiškai ir faktiškai traktuojamos vienodai.

38. Tokia nacionalinės teisės nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis taikoma tiek austriškoms, tiek vokiškoms knygoms. Tai, kad austriškų knygų mažmeninę kainą Austrijoje turi nustatyti Austrijos leidėjas, o vokiškų knygų – šių knygų importuotojas, nėra diskriminacija.

39. Be to, Austrijos ir Vokietijos rinkos yra beveik vienodos. Be to, Vokietijos leidėjas gali vykdyti savarankišką kainų politiką Austrijai, suteikdamas prekybos nuolaidas importuotojui, kuris vėliau į jas gali atsižvelgti nustatydamas mažmenines pardavimo kainas Austrijoje pagal *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalį.

40. Kadangi dėl skirtingų pridėtinės vertės mokesčio tarifų vokiškų knygų mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje yra didesnės nei mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje, pagal *BPrBG* 5 straipsnį mažmenininkai gali kompensuoti šį skirtumą taikydami iki 5 % dydžio mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje nuolaidą. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad valstybės narės turi kompetenciją apmokestinti skirtingais pridėtinės vertės mokesčio tarifais.

41. Tai, kad *BPrBG* taikomas tik knygoms vokiečių kalba, nėra diskriminacija. Jei privalomos kainos būtų taikomos ir kitoms nei

vokiečių kalba išleistoms knygoms, būtų dar labiau ribojamas prekių judėjimas. Šis apribojimas pateisinamas ir objektyviais pagrindais.

42. Austrijos vyriausybė pažymi, kad *BPrBG* 3 straipsnis tenkina reikalavimus, kurie teismo praktikoje buvo nustatyti sprendimu *Leclerc ir kt.*[10]. Ši teismo praktika leidžia importuotojams atsižvelgti į prekybos nuolaidas nustatant mažmenines pardavimo kainas Austrijoje.

43. Vokietijos vyriausybės manymu, abipusis Vokietijos ir Austrijos knygų privalomų kainų sistemų laikymasis, kiek tai susiję su kitos valstybės narės teritorijai nustatytomis kainomis, gali būti suprantamas kaip suderintas bendras rinkų organizavimas, kuriame nėra jokios diskriminacijos.

2. Teisinis vertinimas

44. Visų pirma norėčiau pažymėti, kad knygos patenka į prekių judėjimo laisvės materialinę taikymo sritį. Nors knygos kartu yra ir ekonominės, ir kultūros vertybės[11], tačiau toks dvigubas jų pobūdis nereiškia, kad joms netaikoma prekių judėjimo laisvė.

45. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar EB 28 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tokia nacionalinė nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis yra importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonė.

46. Pagal EB 28 straipsnį valstybėms narėms draudžiama nustatyti kiekybinius importo apribojimus ir jiems lygiavertes poveikio priemones. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką importo apribojimams lygiaverčio poveikio priemonė EB 28 straipsnio prasme yra bet kokie valstybių narių komercinės teisės aktai, galintys tiesiogiai ar netiesiogiai, faktiškai ar potencialiai trukdyti prekybai Bendrijos viduje (sprendimo *Dassonville* principas)[12]. Tačiau Teisingumo Teismas patikslino, kad vis dėlto tam tikras prekybos sąlygas ribojančių ar draudžiančių nacionalinių nuostatų taikymas negali riboti valstybių narių tarpusavio prekybos, jeigu šios nuostatos taikomos visiems ūkio subjektams,

10 — Minėtas 5 išnašoje.

11 — Šią nuomonę patvirtina U. Everling „Buchpreisbindung im deutschsprachigen Raum und europäisches Gemeinschaftsrecht“, *Die Buchpreisbindung aus europarechtlicher, ökonomischer und kulturhistorischer Sicht*, Mažmenininkų sąjungos leidykla, 1997, p. 7.

12 — 1974 m. liepos 11 d. Sprendimas *Dassonville* (8/74, Rink. p. 837, 5 punktas).

savo veiklą vykdantiems nacionalinėje teritorijoje, ir jeigu jos teisiškai ir faktiškai vienodai veikia prekybą nacionaliniais gaminiais ir gaminiais iš kitų valstybių narių (sprendimo *Keck ir Mithouard* išimtis)[13].

47. Pagal sprendimo *Dassonville* principą bei *Keck ir Mithouard* išimtį prekybos sąlygos (a), kurios taikomos visiems ūkio subjektams nacionalinėje teritorijoje (b), yra importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonė, jei ji skirtingai – teisiškai ir faktiškai – veikia prekybą nacionaliniais gaminiais ir gaminiais iš kitų valstybių narių (c).

a) Pardavimo sąlyga

48. Teisingumo Teismas nuolat laikėsi nuomonės, kad kainas reglamentuojančios teisės nuostatos, ypač tos, kurios susijusios su pardavimu vartotojui, laikytinos pardavimo sąlygomis[14]. Tokia nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis susijusi su mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje dydžiu, t. y. su mažiausia kaina, kurią mažmenininkai privalo taikyti vartotojams Austrijoje. Todėl tokia teisės nuostata, tiek atsižvelgiant į jos formuluotę, tiek į teismo praktiką, nustato pardavimo sąlygą.

49. *Libro* tai ginčija.

50. *Libro* argumentai, kad *Keck ir Mithouard* išimtis apima tik *tam tikras* pardavimo sąlygas, tačiau dėl tarpvalstybinio masto *BPrBG* 3 straipsnis negali būti laikomas tokia *tam tikra* pardavimo sąlyga *Keck ir Mithouard* išimties prasme, nėra įtikinami. Visų pirma, iki šiol *Keck ir Mithouard* išimties apribojimas *tam tikromis* pardavimo sąlygomis neturėjo jokios esminės reikšmės Teisingumo Teismo praktikoje[15]. Antra, nemanau, kad *tam tikra* gali reikšti, jog *Keck ir Mithouard* išimtis yra netaikytina situacijoms, turinčioms tarpvalstybinį elementą. Kadangi tarpvalstybinio elemento buvimas yra EB 28 straipsnio taikymo sąlyga, toks požiūris beveik visiškai panaikintų *Keck ir Mithouard* išimties prasmę.

13 — 1993 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Keck ir Mithouard* (C-267/91 ir C-268/91, Rink. p. I-6097, 16 punktas). Mano nuomone, *Keck ir Mithouard* išimtis neturi būti taikoma schematiškai. Atvirkščiai, taikant *Keck ir Mithouard* išimtį reikia atsižvelgti į šio sprendimo 17 punkte nurodytus Teisingumo Teismo motyvus, kuriuose nurodyta, kad tokių teisės aktų taikymas gaminiams iš kitos valstybės narės nesudaro kliūčių jiems *patekti į rinką* ar to patekimo neapsunkina labiau nei nacionalinių gaminių patekimo. Mano manymu, svarbiausia nustatyti, ar valstybės narės priimta priemonė gali sudaryti kliūčių ar apsunkinti sąlygas gaminiams patekti į rinką.

14 — Minėtas sprendimas *Keck ir Mithouard* (13 išnaša, 16–18 punktai) ir 1995 m. rugpjūčio 11 d. Sprendimas *Belgapom* (C-63/94, Rink. p. I-2467, 13 punktas).

15 — P.-C. Müller-Graf (von der Groeben ir Schwarze „Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft“, 1 tomas, 2003 m., 6-asis leidimas, 28 straipsnis) 252 ir 247 punktuose pažymi, kad šis atskyrimo kriterijus neturi jokios esminės vertinimo arba atribojimo idėjos.

51. Toliau *Libro* teigia, kad *BPrBG* 3 straipsnis yra prekėms taikoma priemonė, vadinasi, ne pardavimo sąlyga. Jos manymu, mažmeninė vokiškų knygų pardavimo kaina Austrijoje iš principo negali būti mažesnė nei mažmeninė prekybos kaina Vokietijoje. Apskaičiuojant mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje, remiantis *BPrBG* 3 straipsnio 2 dalimi, reikia atimti Vokietijos 7 % pridėtinės vertės mokestį ir, remiantis *BPrBG* 3 straipsnio 5 dalimi, pridėti Austrijos 10 % pridėtinės vertės mokestį. Dėl šios priežasties mažmeninė pardavimo kaina Austrijoje iš principo yra didesnė nei mažmeninė pardavimo kaina Vokietijoje. Pastaroji kaina paprastai atspausdinama arba priklijuojama ant vokiškų knygų viršelio. Todėl *BPrBG* 3 straipsnis reiškia, kad, norint platinti vokiškas knygas Austrijoje, turi būti perklijuotos ant jų esančios etiketės.

52. Šiuo klausimu pakanka konstatuoti, kad su produktais susijusios nuostatos taip pat gali būti pardavimo sąlygos. Mano manymu, iš teismo praktikos negalima daryti išvados, kad su produktais susijusios nuostatos prieštarauja pardavimo sąlygoms. Priešingai, teismo praktikoje atsižvelgiama į tai, kad su produktais susijusios nuostatos paprastai turi faktiškai diskriminacinį poveikį ir dėl to, kitaip nei pardavimo sąlygos, gali daryti skirtingą poveikį prekybai nacionalinėmis ir užsienio prekėmis[16]. Jei valstybės priemonė gali būti susijusi su produktais, tai nereiškia, kad nėra pardavimo sąlygos, tačiau gali reikšti, kad yra pardavimo sąlyga, kuri faktiškai daro skirtingą poveikį prekybai nacionaliniais gaminiais ir gaminiais iš kitų valstybių narių[17].

53. Todėl tai yra pardavimo sąlyga. Tačiau tai nereiškia, kad *Keck ir Mithouard* išimties sąlygos yra įvykdytos.

b) Taikymas visiems nacionalinėje teritorijoje veikiantiems ūkio subjektams

54. Ši pardavimo sąlyga taip pat taikoma visiems ūkio subjektams, vykdantiems savo veiklą nacionalinėje teritorijoje. Tokia

16 — 1995 m. liepos 6 d. Sprendimas *Mars* (C-470/93, Rink. p. I-1923, 12 ir paskesni punktai); 2000 m. spalio 12 d. Sprendimas *Ruwet* (C-3/99, Rink. p. I-8749, 46 ir paskesni punktai); 2001 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *Schwarzkopf* (C-169/99, Rink. p. I-5901, 39 punktas) ir 2004 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Radlberger Getränkegesellschaft ir S. Spitz* (C-309/02, Rink. p. I-11763, 72 ir paskesni punktai). Taip yra todėl, kad su produktu susijusi nuostata, kuri nustato arba užtikrina tam tikrą prekės etiketavimą, paprastai įpareigoja suinteresuotąjį ūkio subjektą supakuoti atitinkamą prekę, atsižvelgiant į patiekimo į rinką vietą, ir todėl atsiranda papildomų pakavimo išlaidų. Tai gali apsunkinti prekės patiekimą į rinką.

17 — Dėl faktinės diskriminacijos žr. 30 išnašą.

nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis skirta, viena vertus, Austrijos leidėjams ir, kita vertus, vokiškų knygų importuotojams. Taigi vokiškų knygų importuotojai traktuojami skirtingai nei austriškų knygų didmenininkai ar mažmenininkai, kurie neturi nustatyti mažmeninių pardavimo kainų. Tačiau šis skirtingas požiūris pateisinamas funkciniu atžvilgiu. Importuotojai yra ūkio subjektai, kurie prekiauja vokiškomis knygomis Austrijoje. Šiuo klausimu (patiekimas į rinką) jie turi būti prilyginti austriškų knygų leidėjams[18].

i) Skirtingas teisinis požiūris į vokiškas ir austriškas knygas

56. Remiantis *BPrBG* 3 straipsniu, nustatant mažmenines pardavimo kainas Austrijoje, taikomos įvairios taisyklės. Austrijos leidėjas savo knygoms gali savo nuožiūra nustatyti mažmenines pardavimo kainas Austrijoje (*BPrBG* 3 straipsnio 1 dalis). Tačiau vokiškų knygų importuotojas, nustatydamas mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje, iš principo negali nustatyti mažesnės mažmeninės pardavimo kainos nei pardavimo Vokietijoje kaina, nustatyta šios knygos Vokietijos leidėjo (*BPrBG* 3 straipsnio 2 dalis).

c) Toks pats poveikis prekybai austriškomis ir vokiškomis knygomis

55. Svarbiausia išsiaiškinti, ar tokia nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis vienodai – faktiškai ir teisiškai – paveikia prekybą austriškomis ir vokiškomis knygomis. Mano manymu, visiškai aišku, kad i) *BPrBG* 3 straipsniu nevienodai traktuojamos austriškos ir vokiškos knygos ir kad ii) tai gali turėti neigiamų pasekmių prekybai vokiškomis knygomis Austrijoje.

57. Pagal *Dassonville* principą bei *Keck ir Mithouard* išimtį svarbiausia tai, ar požiūris į nacionalines ir užsienietiškas prekes atitinkamoje valstybėje narėje yra vienodas. Šioje byloje skirtumas yra tas, kad mažmeninės vokiškų knygų pardavimo kainos Austrijoje – priešingai nei austriškų knygų kainos – negali būti nustatomos laisvai, taigi atsižvelgiant ne tik į rinkos sąlygas Austrijoje. Vadinasi, *BPrBG* 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatomas skirtingas teisinis požiūris, kuris grindžiamas knygų kilme.

18 — Jei Austrijos valstybė siekia garantuoti knygų privalomų kainų taikymą visoms knygoms vokiečių kalba, kurios pateikiamos į rinką jos teritorijoje, akivaizdu, kad įpareigojimai turi būti nustatomi pirmai platinimo grandinės daliai, t. y. Austrijos leidėjams ir importuotojams.

58. Tačiau tai, ar gali būti nustatomos tokios pat mažmeninės pardavimo kainos Vokieti-

joje ir Austrijoje, mano manymu, atsižvelgiant į *Dassonville* principą ir *Keck ir Mithouard* išimtį, nėra svarbu.

59. Tačiau *Fachverband* ir valstybių narių, kurios yra šio proceso šalys, vyriausybės teigia, kad remiantis leidžiančiomis nukrypti nuostatomis, įtvirtintomis *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalyje ir 5 straipsnyje, skirtingo požiūrio gali nebūti.

— Atsižvelgimas į prekybos nuolaidas

60. Pagal *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalį importuotojas, kuris įsigyja vokiškų knygų mažesnėmis nei įprastos pirkimo kainomis, nustatydamas mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje gali nustatyti proporcingai gautai prekybos nuolaidai mažesnę kainą nei mažmeninė pardavimo kaina Vokietijoje. Šia taisykle siekiama Vokietijos leidėjui leisti vykdyti savarankišką kainų politiką Austrijoje.

61. Manęs šie argumentai neįtikina.

62. *Pirma*, Vokietijos leidėjas, skirtingai nei Austrijos leidėjas, gali vykdyti savarankišką kainų politiką Austrijoje tik tuomet, jei jis parduoda importuotojui knygas už mažesnes nei įprastas pirkimo kainas. Todėl tam, kad įgyvendintų savo kainų politiką Austrijoje, Vokietijos leidėjas prireikus turi importuotojams suteikti prekybos nuolaidų, kurios gali mažinti jo pajamas, o Austrijos leidėjas atitinkamų prekybos nuolaidų savo pirkėjams neturi suteikti.

63. *Antra*, panašu, kad taikant *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalį praktikoje susiduriama su didelėmis problemomis. Buvo teisingai pažymėta, kad kainos, kuriomis didmenininkai ir mažmenininkai įsigyja knygų iš Vokietijos leidėjų, paprastai yra komercinė paslaptis, todėl beveik neįmanoma nustatyti, kokia yra įprasta pirkimo kaina *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalies prasme.

64. *Trečia*, Vokietijos leidėjas, kad įgyvendintų savo kainų politiką, yra susietas su importuotojo bendradarbiavimu. Iš tiesų pagal *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalį importuotojas neįpareigojamas taikyti mažesnių kainų nei mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje, atsižvelgiant į gautas prekybos nuolaidas. O Austrijos leidėjas nėra susietas su savo klientų bendradarbiavimu.

65. *Ketvirta*, reikia atsižvelgti į tai, kad Vokietijos leidėjas ne visuomet gali savo

nuožiūra suteikti importuotojui prekybos nuolaidų. Jeigu paaiškėtų, kad Vokietijos leidėjas atitinkamam importuotojui suteikė prekybos nuolaidų, tai galėtų jam pakenkti derybose su kitais pirkėjais. Šiuo klausimu reikia atsižvelgti į tai, kad apie suteiktas prekybos nuolaidas viešai sužinoma tik tuomet, kai importuotojas vokiškos knygos mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje nustato mažesnę, nei nustatyta pagal *BPrBG* 3 straipsnio 2 dalį.

66. Remiantis tuo, kas pasakyta, negalima daryti išvados, kad atsižvelgimas į *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalyje nurodytas prekybos nuolaidas kompensuoja skirtingą teisinį požiūrį į vokiškas ir austriškas knygas pagal *BPrBG* 3 straipsnio 1 ir 2 dalis nustatant mažmenines pardavimo kainas Austrijoje.

67. Šia proga norėčiau pažymėti, kad negali būti laikoma, jog *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalimi įgyvendinami teismo praktikos, įtvirtintos sprendime *Leclerc ir kt.*[19], reikalavimai. Iš tiesų, kaip Teisingumo Teismas aiškiai nurodė sprendime *Leclerc ir kt.*[20], reikalavimas atsižvelgti į prekybos nuolaidas šioje byloje yra susijęs su nereikšmingais knygų reimporto atvejais[21].

— Galimybė suteikti mažmeninę 5 % nuolaidą

68. Toliau nurodoma, kad pagal *BPrBG* 5 straipsnio 1 dalį mažmenininkai, parduodami knygas vartotojams, turi galimybę iki 5 % sumažinti mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje.

19 — 5 išnaša.

20 — Žr. sprendimo 25 ir 26 punktus: „Jei nuostatos <…> taikomos kitoje valstybėje narėje išleistoms knygoms <…> Tačiau jei tokios nuostatos taikomos reimportuotoms <…> knygoms“.

21 — Šiame sprendime Teisingumo Teismas nagrinėjo kitose valstybėse narėse išleistų knygų importą į Prancūziją ir Prancūzijoje išleistų knygų reimportą. Kiek tai susiję su kitose valstybėse narėse išleistų knygų *importu* į Prancūziją, Teisingumo Teismas šio sprendimo 25 punkte rėmėsi tuo, ar importuotojas gali taikyti tokią pardavimo kainą, kurią jis, atsižvelgdamas į knygos įsigijimo kainą išleidimo valstybėje, mano esant tinkamą parduoti knygą importo valstybės rinkoje. Nuo to reikia atskirti 26 ir 27 punktuose Teisingumo Teismo pateiktus svarstymus dėl tikrojo *reimporto*, kuriuose nurodoma, jog importuotojas turi turėti galimybę, kad mažmeninė kaina atspindėtų eksporto valstybėje narėje gautą mažesnę kainą. Vien ši sprendimo analizė rodo, kad *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta taisyklė negali būti laikoma įgyvendinančia šį sprendimą tiek, kiek tai susiję su knygų iš kitų valstybių narių *importu*.
Tai matyti ir iš toliau nurodytų argumentų. *Reimporto* atveju nacionalinis leidėjas jau buvo pradėjęs prekiauti knygomis savo valstybėje. Jei tokiu atveju importuotojas gali įsigyti knygų kitoje valstybėje narėje už mažesnę kainą nei ta, kuri taikoma nacionalinėje rinkoje, prekybos nuolaidos, gautos įsigyjant knygą kitoje valstybėje narėje, labai tiksliai atspindi Europos vidaus rinkos pranašumus. Tam, kad šiais pranašumais galėtų naudotis ir vartotojai, importuotojas turi turėti galimybę perkelti gautas prekybos nuolaidas. Kadangi tokiu atveju jau egzistuoja knygų mažmeninė pardavimo kaina išleidimo valstybėje, to pakanka, kad importuotojas, nustatydamas mažmeninę pardavimo kainą, galėtų atsižvelgti į gautas prekybos nuolaidas. Tačiau šie argumentai negali būti savaime taikomi knygų *importo* iš išleidimo valstybės į kitą valstybę narę atveju. Šiuo atveju taikomos pirma minėtos taisyklės, t. y. importuotojas turi turėti galimybę nustatyti savo paties valstybei tinkamą kainą.

69. Šie argumentai taip pat nėra įtikinami.

70. *Pirma*, *BPrBG* 5 straipsnio 1 dalis taikoma tiek austriškoms knygoms, tiek vokiškoms knygoms. Nesuprantu, kaip *BPrBG* 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtintą skirtingą požiūrį gali kompensuoti teisės nuostatos, pagal kurias leidžiama taikyti 5 % nuolaidą tiek austriškoms, tiek vokiškoms knygoms.

71. *Antra,* panašu, kad šiuo argumentu siekiama parodyti, kad Austrijoje ir Vokietijoje gali būti nustatomos tokios pat mažmeninės knygų pardavimo kainos, nepaisant skirtingo PVM tarifo šiose šalyse. Tačiau šiuo atveju tai nėra svarbu[22].

72. *Trečia*, pagal *BPrBG* 5 straipsnio 1 dalį gali būti sumažinta ne mažmeninė pardavimo kaina Austrijoje, o tik kaina, už kurią knyga mažmeninėje prekyboje parduodama galutiniam klientui. Žinoma, šis skirtumas iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti nesvarbus, jei knygų importuotojas ir mažmenininkas, kaip antai *Libro,* yra viena ir ta pati įmonė. Tačiau *BPrBG* 5 straipsnio 2 dalis leidžia reklamoje galutiniams klientams nurodyti tik mažmenines pardavimo kainas Austrijoje, o ne iki 5 % sumažintą kainą.

73. Todėl ir *BPrBG* 5 straipsnis negali kompensuoti *BPrBG* 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtinto skirtingo požiūrio į austriškas ir vokiškas knygas.

— Išvada

74. Taigi reikia konstatuoti, kad pagal *BPrBG* 3 straipsnio 1 ir 2 dalis vokiškoms ir austriškoms knygoms taikomos skirtingos taisyklės, o šio teisinio skirtingo požiūrio nekompensuoja nei *BPrBG* 3 straipsnio 3 dalis, nei *BPrBG* 5 straipsnis.

ii) Galėjimas neigiamai paveikti prekybą vokiškomis knygomis

75. Mano manymu, šis teisinis atskyrimas taip pat gali neigiamai paveikti prekybą vokiškomis knygomis, palyginti su prekyba austriškomis knygomis.

22 — Žr. šios išvados 58 punktą.

— Vokiškų knygų mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje nustatomos atsižvelgiant į Vokietijos rinkos sąlygas

76. Mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje yra mažiausios kainos, kurių mažmenininkai, parduodami knygą, iš principo negali mažinti. Net jei knygos atlieka dvigubą – kultūros vertybės ir prekės – funkciją, o knygos autorius ir tema gali atlikti svarbų vaidmenį, mažiausia knygos kaina, kaip ir kitų prekių atveju, vartotojo požiūriu, išlieka *esminis konkurencinis veiksnys.*

77. Kaip jau buvo pažymėta, austriškų knygų mažmeninė pardavimo kaina Austrijoje gali būti nustatyta remiantis Austrijos rinkos sąlygomis, o vokiškų knygų mažmeninė pardavimo kaina Austrijoje nustatoma atsižvelgiant į mažmeninę pardavimo kainą Vokietijoje, nes mažesnė kaina iš principo negali būti taikoma. Todėl esminis konkurencinis veiksnys prekiaujant vokiškomis knygomis nustatomas atsižvelgiant ne į Austrijos, bet į Vokietijos rinkos sąlygas[23]. Negalima manyti, kad Vokietijai nustatyta mažmeninė pardavimo kaina visais įmanomais atvejais taip pat tiktų ir Austrijai. Iš tiesų atskirų valstybių narių teisinės ir ekonominės sistemų, taip pat kultūriniai ir visuomeniniai skirtumai gali daryti įtaką vartotojų elgesiui ir pateisinti skirtingą kainų politiką[24].

78. Vokietijos leidėjas, norintis labiau pritaikyti mažmenines pardavimo kainas Austrijoje prie Austrijos rinkos sąlygų, jeigu jis tam turi nustatyti mažesnę mažmeninę kainą nei ta, kuri taikoma Vokietijoje (atskaičius Vokietijos pridėtinės vertės mokestį ir pridėjus Austrijos pridėtinės vertės mokestį), turi sutikti su minėtomis nepalankiomis situacijomis[25]. Mano manymu, jau tai lemia neigiamą poveikį prekybai vokiškomis knygomis, todėl šio klausimo toliau nagrinėti neverta.

— Papildomi svarstymai

79. Siekdama išsamumo, norėčiau pažymėti, kad dėl skirtingų pridėtinės vertės mokesčio tarifų Vokietijoje ir Austrijoje (atitinkamai 7 % ir 10 %) vokiškų knygų mažmeninės parda-

23 — Tam taip pat neprieštarauja tai, kad Vokietijos leidėjas, nustatydamas mažmeninę pardavimo kainą Vokietijoje, taip pat galbūt atsižvelgia į Austrijos rinkos sąlygas. Net jei taip būtų, nors tai ir abejotina, atsižvelgiant į gerokai mažesnį Austrijos rinkos dydį, mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje būtų nustatomos atsižvelgiant *ne tik* į Austrijos rinką.

24 — To pavyzdys yra knygos, kurių autoriai yra ypač gerai žinomi valstybėje narėje. Pavyzdžiui, didesnė mažmeninė virėjo, kuris daugiausia minimas Vokietijos žiniasklaidos priemonėse, receptų knygos pardavimo kaina tiktų Vokietijoje nei Austrijoje. Šiomis aplinkybėmis argumentas, kad Vokietijos Federacinės Respublika ir Austrijos Respublika *BPrBG* ir atitinkamu Vokietijos įstatymu dėl knygų privalomų kainų sukūrė bendros rinkos tvarką, kurioje skirtingo požiūrio negali būti *per se*, nėra įtikinamas.

25 — Žr. šios išvados 62–65 punktus.

vimo kainos Austrijoje iš principo yra didesnės nei mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje[26]. Todėl jei vokiškų knygų mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje buvo nustatytos atsižvelgiant į numanomas psichologines kainos ribas[27], mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje iš principo šias ribas viršija.

80. Net jei pagal *BPrBG* 5 straipsnio 1 dalį mažmeninė pardavimo kaina vartotojams gali būti sumažinta 5 % ir todėl mažmeninių pardavimo kainų Vokietijoje ir Austrijoje skirtumas gali būti pašalintas, ši mažesnė kaina negali būti reklamuojama.

81. Tačiau Austrijos leidėjas, nustatydamas mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje, gali vadovautis numanomomis psichologinėmis kainų ribomis ir, be to, reklamuoti minėtas kainas.

82. Mano manymu, šis pavyzdys labai aiškiai parodo neigiamą poveikį prekybai vokiškomis knygomis, kurį gali turėti pareiga iš principo susieti minimalias mažmenines pardavimo kainas Austrijoje su mažmeninėmis pardavimo kainomis Vokietijoje (atskaičius Vokietijos pridėtinės vertės mokestį ir pridėjus Austrijos pridėtinės vertės mokestį).

83. Jeigu tam prieštaraujama teigiant, kad nustatant pridėtinės vertės mokesčio tarifą valstybės narės turi diskreciją, kurią reikia gerbti, tai manęs neįtikina.

84. Apribojimo, kurio importuotojas turi laikytis nustatydamas mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje, priežastis yra ne skirtingi Vokietijos ir Austrijos pridėtinės vertės mokesčio tarifai, bet tai, kad importuotojas iš principo negali nustatyti mažesnės kainos nei leidėjo nustatyta mažmeninė pardavimo kaina Vokietijoje[28]. Jei tokios pareigos nebūtų, mažmeninė vokiškų knygų pardavimo kaina Austrijoje galėtų būti nustatoma žemesnė nei mažmeninė pardavimo kaina Vokietijoje[29], tačiau vis tiek atsižvelgiant į didesnį Austrijos pridėtinės vertės mokesčio tarifą. Šiuo atveju valstybės narės išsaugotų diskreciją nustatyti pridėtinės vertės mokesčio tarifą, tačiau importuotojas galėtų laisvai nustatyti tinkamas mažmenines vokiškų knygų pardavimo kainas Austrijoje.

26 — Atsižvelgiant į pagrindines taisykles, iš Vokietijos leidėjo nustatytos mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje reikia atimti 7 % Vokietijos pridėtinės vertės mokestį ir paskui pridėti 10 % Austrijos pridėtinės vertės mokestį.

27 — Psichologinės kainos – tai kainos, kurias vartotojai laiko ribinėmis; jas dar labiau padidinus atitinkamų produktų paklausa smarkiai sumažėja. Psichologinės kainos nustatomos truputį mažesnės nei ribinės, pavyzdžiui, 9,99 EUR, 14,99 EUR arba 19,99 EUR.

28 — Atskaičius Vokietijos pridėtinės vertės mokestį ir pridėjus Austrijos pridėtinės vertės mokestį.

29 — Atskaičius Vokietijos pridėtinės vertės mokestį ir pridėjus Austrijos pridėtinės vertės mokestį.

iii) Išvada

85. Taigi vokiškos knygos teisiniu atžvilgiu traktuojamos skirtingai nei austriškos. Toks skirtingas požiūris gali neigiamai paveikti prekybą vokiškomis knygomis Austrijoje.

86. Tad nesvarbu, ar tokia nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis lemia ir faktinę diskriminaciją[30].

87. Pagaliau, mano manymu, *BPrBG* taikymo srities apribojimas knygomis vokiečių kalba paprasčiausiai logiškai negali būti savarankiška prekybos kliūtis. Iš tiesų, tokios nuostatos kaip *BPrBG* 3 straipsnio taikymo išplėtimas kitoms nei vokiečių kalba išleistoms knygoms reikštų platesnį prekių judėjimo apribojimą[31].

d) Išvada

88. Kadangi tokia nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis daro teisiniu atžvilgiu nevienodą poveikį prekybai austriškomis knygomis ir prekybai vokiškomis knygomis, jai *Keck ir Mithouard* išimtis netaikoma. Todėl tokia nuostata yra importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonė pagal EB 28 straipsnį.

C — *Dėl antrojo prejudicinio klausimo*

89. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar tuo atveju, kai tokia naciona-

30 — Taigi nėra reikalo nagrinėti, ar egzistuoja faktinė diskriminacija, susijusi su būtinybe perklijuoti etiketes. Bet kuriuo atveju abejoju, ar ekonominė būtinybė perklijuoti etiketes, kad būtų pakeistos kainos, be jau konstatuotos teisinės diskriminacijos, gali būti savarankiška faktinė diskriminacija. *Pirma*, pažymėtina, kad nacionalinė nuostata tiesiogiai neįpareigoja perklijuoti etikečių. Todėl abejonių kyla jau dėl to, ar šiuo atveju yra valstybės priemonė EB 28 straipsnio prasme. *Antra*, ir šiuo atveju į prielaidą dėl faktinės diskriminacijos žiūrėčiau skeptiškai. Nors etiketavimo taisyklės iš tiesų gali sukelti diskriminaciją, vis dėlto norėčiau pažymėti, kad faktinės diskriminacijos prezumpcija yra glaudžiai susijusi su kilmės valstybės principu. Nemanau, kad šis principas suteikia teisę parduoti prekę ta pačia kaina visose valstybėse narėse. Jei EB 28 straipsnyje nustatyta teisė patekti į rinką būtų suprantama taip plačiai, visi valstybių narių teisės ir ekonomikos sistemų skirtumai, kurie gali pateisinti kainų skirtumus, turėtų netiesiogiai būti laikomi importo apribojimams lygiaverčio poveikio priemonėmis.

31 — Tai nereiškia, kad apsiribojimas tik knygomis vokiečių kalba yra nereikšmingas laisvo prekių judėjimo požiūriu. Gali būti, kad į jį reikia atsižvelgti pateisinant. Pagal teismų praktiką pagrindinių laisvių apribojimai gali būti pateisinami tik tuomet, jei jie yra nuoseklūs ir sistemingi (žr. 2003 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Gambelli ir kt.*, C-243/01, Rink. p. I-13031, 67 punktą). Todėl šiuo klausimu gali tekti atsižvelgti į skirtingą požiūrį į knygas vokiečių kalba ir kitomis kalbomis išleistas knygas.

linės teisės nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis yra importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonė, ši nuostata gali būti pateisinama imperatyviais bendrojo intereso pagrindais pagal EB 30 straipsnį arba EB 151 straipsnį.

1. Šalių argumentai

90. Dėl šio klausimo šalių pateikti argumentai gali būti apibendrinti taip, kaip nurodoma toliau.

91. *Libro*, *ELPA priežiūros institucija* ir *Komisija* mano, kad skirtingas požiūris į vokiškas ir austriškas knygas negali būti pateisinamas.

92. Jos sutinka, kad tokia diskriminacinė priemonė gali būti pateisinama tik pagal EB 30 straipsnį. Tačiau EB 30 straipsnis neapima *BPrBG* siekiamo tikslo užtikrinti knygų įvairovę. Konkrečiai kalbant, tai nėra priemonė, kuria siekiama apsaugoti nacionalinį meninės, istorinės ar archeologinės vertės paveldą.

93. Be to, ši priemonė yra neproporcinga. Šiuo klausimu ELPA priežiūros institucija pažymi, kad tikslai, kurie nurodomi pateisinime, gali būti pasiekti ir suteikiant vokiškų knygų importuotojui teisę nustatyti mažmenines pardavimo kainas Austrijoje, t. y. neįpareigojant jo bent jau laikytis Vokietijos leidėjo nustatytų mažmeninių pardavimo kainų Vokietijoje. Kita galimybė – leisti Vokietijos leidėjams nustatyti mažmenines pardavimo kainas Austrijoje. Ne EEE valstybių narių leidėjai turi tokią teisę.

94. *Libro*, ELPA priežiūros institucija ir Komisija taip pat mano, kad nagrinėjamos priemonės negalima pateisinti ir EB 151 straipsniu. Ši nuostata yra teisinis Bendrijos veikimo pagrindas, o ne nuostata, leidžianti EB 28 straipsnio taikymo srities išimtį. Be to, siekiant EB 151 straipsnyje užsibrėžtų tikslų, nebūtina taikyti skirtingą požiūrį į vokiškas ir austriškas knygas.

95. Be to, *Libro* mano, kad *tokia* Austrijos knygų privalomų kainų sistema negali būti pateisinama imperatyviais bendrojo intereso pagrindais. Jos manymu, šiuo klausimu nepakanka vien nurodyti bendrųjų kultūros interesų, o privalomos knygų kainos nėra proporcinga priemonė jomis siekiamiems tikslams įgyvendinti. Tačiau Komisija ir ELPA priežiūros institucija pažymi, kad šioje byloje nesiekiama pateisinti knygų privalomų kainų sistemos *apskritai*. Siekiama tik pateisinti skirtingą požiūrį į vokiškas ir austriškas knygas.

96. *Fachverband* ir *valstybių narių, kurios yra šio proceso šalys, vyriausybės* teigia, kad knygų privalomų kainų sistema nėra diskriminacinė ir todėl ji pateisinama imperatyviais bendrojo intereso pagrindais.

97. Jų manymu, imperatyvūs bendrojo intereso pagrindai – tai visų pirma knygų, kaip kultūros vertybių, apsauga, vartotojų interesas įsigyti knygų tinkama kaina ir adekvatus gyventojų aprūpinimas knygomis per išplėtotą ir įvairų mažmenininkų tinklą. Jos mano, kad tokia nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis yra proporcinga priemonė siekiant šių tikslų.

98. *Fachverband* ir Prancūzijos vyriausybė sutinka, kad kūrybingumo ir kultūrinės įvairovės apsaugai knygų srityje EB 30 straipsnis netaikomas.

99. *Fachverband* ir valstybių narių, kurios yra šio proceso šalys, vyriausybės taip pat teigia, kad importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonė gali būti pateisinama EB 151 straipsniu. Jame nurodoma, kad valstybės narės yra kompetentingos kultūros politikos srityje. Jos teigia, kad pagal EB 151 straipsnio 4 dalį Bendrija privalo atsižvelgti į kultūrinius aspektus prieš imdamasi veiksmų pagal kitas Sutarties nuostatas. Todėl Bendrija privalo atsižvelgti į valstybių narių teisę nustatyti savo tvarką prekių judėjimo srityje.

2. Teisinis vertinimas

100. Visų pirma norėčiau dar kartą priminti, kad nagrinėjant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal EB 234 straipsnį Teisingumo Teismo uždavinys yra atsakyti į jam nacionalinio teismo pateiktus klausimus[32]. Mano manymu, šiuo klausimu siekiama tik išsiaiškinti, ar atsakant į pirmąjį prejudicinį klausimą konstatuotas skirtingas požiūris į austriškas ir vokiškas knygas gali būti pateisinamas imperatyviais bendrojo intereso pagrindais pagal EB 30 straipsnį arba EB 151 straipsnį. Todėl klausimas susijęs tik su šio skirtingo požiūrio, o ne su pačios knygų privalomų kainų sistemos pateisinimu.

101. Dėl šio skirtingo požiūrio pateisinimo visų pirma konstatuotina, kad *Fachverband* ir valstybių narių, kurios yra šio proceso šalys,

32 — Žr. šios išvados 25 punktą.

vyriausybės iš esmės tik siekia pateisinti pačią Austrijos knygų privalomų kainų sistemą. Tačiau šių šalių argumentuose nematau skirtingo požiūrio į austriškas ir vokiškas knygas pateisinimo.

102. Manau, kad tokią priemonę būtų sunku ir pateisinti.

103. *Pirma*, manau, kad nėra priimtino pateisinimo pagrindo.

104. Imperatyvūs bendrojo intereso pagrindai sprendimo *Cassis de Dijon*[33] prasme gali pateisinti tik vienodai taikomas priemones[34]. Todėl šiuo atveju tokios priežastys kaip pateisinimo pagrindas atkrinta.

105. Šioje byloje pateisinimo pagal EB 30 straipsnį negali būti. Sprendime *Leclerc ir kt.* Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, kad EB 30 straipsnis turi būti aiškinamas siaurai ir negali būti išplėstas aiškiai jame neišvardytų tikslų atžvilgiu. Teisingumo Teismas aiškiai atmetė galimybę minėtą straipsnį išplėsti tiek, kad jis apimtų kūrybingumo ir kultūrinės įvairovės apsaugą knygų srityje[35].

106. EB 151 straipsnio 4 dalyje taip pat nematau jokio pateisinimo pagrindo, kuris būtų platesnis nei nurodyti imperatyvūs bendrojo intereso pagrindai. EB 151 straipsnis yra nuostata, susijusi su valstybių narių ir Bendrijos kompetencija. Nors pagal EB 151 straipsnio 4 dalį Bendrija atsižvelgia į kultūrinius aspektus, visų pirma, kad būtų apsaugota ir skatinama kultūrų įvairovė, šioje nuostatoje nenumatyta „kultūros pirmenybės“ kitų Sutarties nuostatų atžvilgiu[36]. Taigi valstybės narės iš EB 151 straipsnio 4 dalies negali kildinti įgaliojimų priimti priemonių, kurios turi diskriminacinį poveikį prekybai prekėmis iš kitų valstybių narių. Todėl skirtingas požiūris į vokiškas ir austriškas knygas negali būti pateisinamas pagal EB 151 straipsnio 4 dalį.

107. *Antra,* net jei pripažintume, kad egzistuoja teisėtas pateisinimo pagrindas, toks skirtingas požiūris į vokiškas ir austriškas knygas negalėtų būti laikomas proporcingu. Siekiant nurodytų tikslų, visų pirma knygų, kaip kultūros vertybių, ir vartotojų interesų įsigyti knygų už tinkamą kainą apsaugos, be

33 — 1979 m. vasario 20 d. Sprendimas *Rewe-Zentral*, vadinamas sprendimu *Cassis de Dijon* (120/78, Rink. p. 649, 8 punktas).

34 — 1991 m. liepos 25 d. Sprendimas *Aragonesa de Publicidad Exterior ir Publivía* (C-1/90 ir C-176/90, Rink. p. I-4151, 13 punktas) ir 1989 m. gegužės 11 d. Sprendimas *Wurmser* (25/88, Rink. p. 1105, 10 punktas). Tam pritaria K.-H. Fezer (2 išnaša), p. 144.

35 — 5 išnaša, 30 punktas.

36 — Šiuo klausimu žr. U. Everling „Buchpreisbindung im deutschen Sprachraum und Europäisches Gemeinschaftsrecht“, Nomos, 1997, p. 34.

jokios abejonės, yra mažiau ribojančių priemonių. Konkrečiai kalbant, iš principo galima importuotojui leisti vadovautis savo diskrecija nustatant vokiškų knygų mažmenines pardavimo kainas Austrijoje[37].

108. Taigi skirtingas požiūris į vokiškas ir austriškas knygas negali būti pateisinamas nei imperatyviais bendrojo intereso pagrindais, nei EB 30 ar EB 151 straipsniais[38].

D — *Dėl trečiojo prejudicinio klausimo*

109. Trečiuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkte ir EB 81 straipsnyje nustatytomis konkurencijos teisės taisyklėmis, įtvirtinta valstybių narių lojalumo pareiga turi būti aiškinama taip, kad *BPrBG* priėmimas suderinamas su ja, nors, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, *BPrBG* laiko ir materialine prasme buvo tiesiogiai susietas su 1993 m. *Sammelrevers*, t. y. su įmonių organizuota knygų privalomų kainų sistema, veikusia prieš priimant *BPrBG*.

1. Šalių argumentai

110. Šalių argumentai, susiję su trečiuoju prejudiciniu klausimu, iš esmės yra tokie, kaip nurodyta toliau.

111. *Libro* mano, kad *BPrBG* įtvirtinta knygų privalomų kainų sistema pažeidžia lojalumo Bendrijai principą, nes ja pažeidžiamas Bendrijos konkurencijos teisės normų praktinis veiksmingumas.

112. *Libro* manymu, nors EB 81 straipsnis nėra tiesiogiai taikomas valstybių narių priemonėms, tačiau valstybė narė negali nei palengvinti privačių ūkio subjektų daromų konkurencijos teisės pažeidimų ar skatinti jų daryti, nei sustiprinti tokio pažeidimų poveikio. Tokio pažeidimo sąlyga yra tai, kad turi egzistuoti ryšys tarp valstybės narės priemonių ir privačių įmonių elgesio, pažeidžiančio kartelių teisės aktus. *Libro* nuomone, šis ryšys yra tai, kad Austrijos įstatymų

37 — Šalys nepateikė jokio prieštaraujančio argumento. Mano manymu, taip pat negalima prieštarauti tvirtinant, kad importuotojas, kitaip nei Austrijos leidėjai, nustatydamas mažmenines pardavimo kainas Austrijoje pakankamai neatsižvelgtų į *BPrBG* tikslus. Jei kiltų tokių būgštavimų, pakaktų kontroliuoti, kaip leidėjai ir importuotojai nustato mažmenines pardavimo kainas Austrijoje.

38 — Rėmimasis pagrindine teise laisvai reikšti savo nuomonę taip pat neįtikina. Visų pirma neaišku, kokia apimtimi šiuo atveju pažeidžiama pagrindinė teisė laisvai reikšti savo nuomonę. Be to, nesuprantama, kodėl skirtingas požiūris į austriškas ir vokiškas knygas būtinas siekiant užtikrinti teisės laisvai reikšti savo nuomonę principą.

leidėjas, priimdamas *BPrBG*, iš esmės perkėlė konkurencijos teisę pažeidžiančio 1993 m. *Sammelrevers* nuostatas. Tai aišku iš aplinkybių, kuriomis buvo priimtas įstatymas, ir iš įstatymo rengimo dokumentų.

113. Tam, kad veikiantis susitarimas būtų sustiprintas, nebūtina, jog įstatymas ir nagrinėjamas susitarimas visiškai sutaptų. Pakanka, kad būtų perkeltos atskiros dalys, kurios gali būti neteisėtos pagal kartelių teisę. *Libro* teigimu, Austrijos įstatymų leidėjas rėmėsi ne tik laiko ir materialiniu atžvilgiu neteisėta pagal kartelių teise privalomų kainų sistema, bet ir perkėlė tokius esminius elementus kaip leidėjų teisė nustatyti mažmeninės pardavimo kainas. Šį ryšį taip pat patvirtina *BPrBG* 10 straipsnyje nustatyta pereinamojo laikotarpio nuostata bei tai, kad šis įstatymas, kaip ir 1993 m. *Sammelrevers*, yra taikomas tik knygoms vokiečių kalba.

114. Fachverband, valstybių narių, kurios yra proceso šalys, vyriausybės, ELPA priežiūros institucija ir Komisija mano, kad valstybėms narėms tenkanti lojalumo pareiga nebuvo pažeista.

115. Jų manymu, valstybės narės iš principo gali laisvai priimti ekonominės politikos priemones, net jei šios priemonės turi tokį patį antikonkurencinį poveikį kaip ir įmonių susitarimai. Iš tiesų, šią laisvę apriboja tai, kad EB 10 straipsnio antroji pastraipa draudžia valstybėms narėms nustatyti priemones, kurios panaikintų įmonėms taikomų konkurencijos taisyklių veiksmingumą. Tačiau tokia priemonė yra tik tuomet, kai valstybė narė įpareigoja sudaryti EB 81 straipsniui prieštaraujantį kartelinį susitarimą, skatina jį sudaryti ar sustiprina tokio susitarimo poveikį arba panaikina savo priemonės įstatymų galios pobūdį, perleisdama privatiems ūkio subjektams atsakomybę už sprendimus, turinčius ekonominį poveikį.

116. Tačiau *BPrBG* nesiekiama įpareigoti sudaryti konkurencijos teisei prieštaraujančius susitarimus arba skatinti juos sudaryti. Vertikali privalomų kainų sistema jau įtvirtinta įstatyme, todėl mažmeninės pardavimo kainos nustatymas nėra susitarimas.

117. Taip pat teigiama, kad antikonkurencinio susitarimo poveikis nebuvo sustiprintas. Prielaidą, kad jo poveikis buvo sustiprintas, galima daryti tik tuomet, kai valstybė narė tik perima antikonkurencinį susitarimą bei įpareigoja arba skatina ūkio subjektus laikytis šios tvarkos. Jei atitinkama valstybė veikia savarankiškai ir vadovaudamasi bendruoju interesu, lojalumo pareiga nėra pažeidžiama.

118. Turinio atžvilgiu *BPrBG* nuostatomis perkeliamas pagrindinis 1993 m. *Sammelrevers* elementas, t. y. principinė mažmenininko pareiga taikyti nustatytą mažmeninę pardavimo kainą. Tačiau nacionalinėmis nuostatomis ne tik perkeliami 1993 m. *Sammelrevers* elementai. Priešingai, daromas esminis pakeitimas ir nustatoma nauja knygų privalomų kainų sistema. Tai visų pirma rodo mažmeninės pardavimo kainos pakeitimas iš fiksuotos į mažiausią kainą, suteikiant galimybę atsižvelgti į prekybos nuolaidas ir suteikti iki 5 % dydžio nuolaidą. *Fachverband* pažymi, kad *BPrBG* 10 straipsnis buvo tik pereinamojo laikotarpio nuostata, kuria Austrijos įstatymų leidėjas siekė atleisti leidėjus ir importuotojus nuo pareigos nustatyti mažmeninę pardavimo kainą visiems leidiniams iš karto po *BPrBG* įsigaliojimo.

119. Komisija mano, kad net jei turėtų būti daroma prielaida, jog galiojantis kartelinis susitarimas buvo sustiprintas EB 10 straipsnio antrosios pastraipos, siejamos su EB 81 straipsnio pirmąja pastraipa, prasme, reikia išnagrinėti, ar tokiam sustiprinimui gali būti taikoma išimtis pagal EB 81 straipsnio 3 dalį. Tačiau nutartis dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nesuteikia pakankamo pagrindo atsakyti į šį klausimą.

120. ELPA priežiūros institucija pažymi, kad darant prielaidą, jog buvo pažeista lojalumo pareiga, susidarytų paradoksali padėtis. Valstybės narės, kurioje priimant valstybinę priemonę nebuvo atitinkamo įmonių susitarimo, priemonė nepažeistų EB 81 straipsnio, tačiau kitos valstybės narės, kurioje priimant valstybinę priemonę atitinkamas įmonių susitarimas buvo, priemonė būtų neteisėta.

121. Be to, *Fachverband* ir valstybių narių, kurios yra proceso šalys, vyriausybės, ELPA priežiūros institucija ir Komisija teigia, kad Austrijos įstatymų leidėjas, privatiems ūkio subjektams perkeldamas atsakomybę už ekonominį poveikį turinčius sprendimus, taip pat nepanaikino *BPrBG* įstatymo galios pobūdžio.

122. Jos mano, kad šis atvejis susijęs su leidėjų vienašaliais veiksmais, o ne su susitarimu. Pareiga laikytis minimalių kainų reglamentuota įstatymu. Leidėjų vykdomas mažmeninių pardavimo kainų nustatymas turi poveikį konkurencijai vien dėl to, kad jis reglamentuotas įstatymu. Komisijos teigimu, kitu atveju tai būtų mažmenininkui skirta rekomendacinė kaina, kuri konkurencijos teisės požiūriu iš esmės yra teisėta.

123. Galiausiai valstybių narių, kurios yra proceso šalys, vyriausybės teigia, kad srityje, susijusioje su vien nacionalinėmis knygų privalomų kainų sistemomis, nėra Bendrijos konkurencijos politikos. Austrijos vyriausybė

pažymi, kad vien nacionalinių knygų privalomų kainų sistemų buvimas gali būti preziumuojamas, kai valstybės narės teisės aktais šios valstybės narės teritorijoje parduodamoms knygoms nustatomos privalomos kainos. Jų manymu, net jei tokia sistema taikoma importuotoms arba reimportuotoms knygoms, ji laikytina nacionaline knygų privalomų kainų sistema.

124. Vokietijos vyriausybė abejoja, ar EB 10 straipsnio antroji pastraipa, siejama su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, gali būti taikoma. Jos manymu, jei priemonei netaikomas *Dassonville* principas ir ši priemonė netenkina *Keck ir Mithouard* išimties sąlygų, EB 28 ir EB 30 straipsniai turi būti laikomi specialiosiomis nuostatomis, taikomomis vietoje EB 10 straipsnio antrosios pastraipos, siejamos su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu.

2. Teisinis vertinimas

125. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar valstybėms narėms pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkte ir EB 81 straipsnyje nustatytomis konkurencijos taisyklėmis, tenkanti lojalumo pareiga turi būti aiškinama taip, kad *BPrBG* priėmimas yra suderinamas su ja.

126. Šis klausimas pateiktas tik tam atvejui, jei tokia nacionalinės teisės nuostata kaip *BPrBG* 3 straipsnis nėra importo apribojimui lygiavertė poveikio priemonė EB 28 straipsnio prasme. Mano manymu, dėl to Teisingumo Teismui nereikia nagrinėti šio klausimo. Vis dėlto atsakysiu į jį tam atvejui, jei Teisingumo Teismas nesutiktų su mano pasiūlymais dėl pirmojo ir antrojo prejudicinių klausimų.

127. EB 81 straipsnis yra įmonėms skirta norma, taikoma esant įmonių susitarimams ir suderintiems veiksmams. Todėl EB 81 straipsnis iš principo netaikomas suvereniems valstybių narių veiksmams. Tačiau EB 10 straipsnio antroji pastraipa įpareigoja valstybes nares nesiimti jokių priemonių, kurios gali trukdyti siekti šios Sutarties tikslų. Pagal EB 3 straipsnio 1 dalies g punktą Bendrijos veikla apima sistemą, užtikrinančią, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma. Bendrijos konkurencijos politika visų pirma sukonkretinama EB 81 straipsnyje.

Taigi pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkto antrąja pastraipa ir EB 81 straipsniu, valstybės narės turi nesiimti jokių priemonių, kurios gali pažeisti EB 81 straipsnio praktinį veiksmingumą[39]. Tai taikoma ir valstybių narių priemonėms, turinčioms įstatymo ar kitų teisės aktų formą[40].

128. Kita vertus pripažįstama, kad ne kiekviena valstybės narės priemonė, daranti poveikį konkurencijai, gali pažeisti EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkto antrąja pastraipa ir EB 81 straipsnio 1 dalimi[41]. Toks platus lojalumo pareigos taikymas lemtų, kad Bendrijos kontrolė valstybėms narėms būtų taikoma net ir tose srityse, kuriose pagal ribotų galių principą kompetenciją turi valstybės narės, o ne Bendrija[42].

129. Taikyti šį atribojimą nėra taip paprasta, kaip tai rodo, pavyzdžiui, tas faktas, kad valstybių narių priemonės ekonominės arba kultūros politikos srityse, kuriose jos turi kompetenciją pagal EB 98 ir paskesnius straipsnius bei EB 151 straipsnį, gali daryti poveikį konkurencijai. Jei dėl visų valstybių narių priemonių šiose srityse būtų vykdoma lojalumo pareigos laikymosi kontrolė, siekiant nustatyti, ar šios priemonės daro poveikį konkurencijai, valstybės narės būtų įspraustos į „konkurencijos teisės korsetą“ net ir priemonių šiose srityse atvejais. Tai nesuderinama su ribotų galių principu.

130. Taigi Teisingumo Teismo praktika[43] šioje srityje pasižymi, viena vertus, būtinybe išsaugoti valstybių narių kompetencijas, kita vertus, reikalavimu, kad valstybių narių priemonės negali pažeisti Bendrijos konkurencijos politikos.

131. Iš dabartiniu metu jau nusistovėjusios teismo praktikos matyti, kad išvadą dėl EB 10 straipsnio antrosios pastraipos, siejamos su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkto antrąja pastraipa ir EB 81 straipsniu, pažeidimo galima daryti tik tuomet, jei valstybė

39 — Žr. visų pirma 1977 m. lapkričio 16 d. Sprendimą *GB-Inno-BM* (13/77, Rink. p. 2115, 31 punktą); 1988 m. rugsėjo 21 d. Sprendimą *Van Eycke* (267/86, Rink. p. 4769, 14 punktas); 1994 m. birželio 9 d. Sprendimą *Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft* (C-153/93, Rink. p. I-2517, 14 punktas); 1998 m. birželio 18 d. Sprendimą *Corsica Ferries France* (C-266/96, Rink. p. I-3949, 35 punktas); 1995 m. spalio 5 d. Sprendimą *Centro Servizi Spediporto* (C-96/94, Rink. p. I-2883, 20 punktas) ir 1993 m. lapkričio 17 d. Sprendimą *Reiff* (C-185/91, Rink. p. I-5801, 14 punktas); dėl šios teismo praktikos žr. W. Emmerich (M. Dauses (leid.) „Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts“, H. I. § 1, 9-asis papildomas leidimas, 11 punktas) H. Wollmann (H. Mayer (leid.) „Kommentar zu EU- und EG-Vertrag“, Manz, 2006, EEB 81 straipsnis, 72 leidimas, 3 punktas) nurodo Austrijos BPrBG problematiką šiuo klausimu.

40 — 39 išnašoje minėtų sprendimų *Van Eycke* 16 punktas ir *Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft* 14 punktas.

41 — Žr. 1993 m. liepos 14 d. generalinio advokato M. Darmon išvados byloje *Reiff* (minėta 39 išnašoje) 32 punktą.

42 — W. Emmerich (minėta 39 išnaša), 12 punktas.

43 — Dėl išsamesnės šios teismo praktikos analizės visų pirma žr. U. B. Henriksen „Anti-Competitive State Measures in the European Community“, *Handelshøjskolens Forlag*, 1994, ir J. Schwarze „Der Staat als Adressat des europäischen Wettbewerbsrecht“, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2000, p. 613 ir paskesni, 616–622.

narė įpareigoja (*pirmoji atvejų grupė*) arba skatina sudaryti EB 81 straipsnį pažeidžiančius kartelinius susitarimus (*antroji atvejų grupė*) ar sustiprina jų poveikį (*trečioji atvejų grupė*), arba jei ji panaikina savo pačios priimtų teisės aktų valstybinį pobūdį perleisdama privatiems ūkio subjektams atsakomybę už ekonominį poveikį turinčius sprendimus (*ketvirtoji atvejų grupė*)[44].

a) Įpareigojimas ar skatinimas sudaryti antikonkurencinį susitarimą arba jo poveikio sustiprinimas

132. Esminė pirmųjų trijų atvejų grupių sąlyga yra ta, kad valstybės narės priimta priemonė būtų susijusi su antikonkurenciniu susitarimu. Šiuo klausimu galima kalbėti apie valstybių narių *papildomą* veiksmą[45]. Šioje byloje visų pirma[46] 1993 m. *Sammelrevers* gali būti vertinamas kaip antikonkurencinis susitarimas, su kuriuo galėjo būti susijusi valstybės priemonė.

i) Antikonkurencinis susitarimas?

133. Pagal 1993 m. *Sammelrevers* mažmeninkai Austrijoje buvo susaistyti Vokietijos leidėjų nustatytų mažmeninių pardavimo kainų. Šios mažmeninės pardavimo kainos buvo fiksuotos. Kadangi vertikalus susitarimas dėl fiksuotų kainų nustatymo atitinka EB 81 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintos taisyklės sąlygas, neturiu rimtų abejonių dėl

44 — Nusistovėjusi teismo praktika nuo minėto sprendimo *Van Eycke* (39 išnaša, 16 punktas). Taip pat žr. 1993 m. lapkričio 17 d. Sprendimą *Meng* (C-2/91, Rink. p. I-5751, 14 punktas); minėtą sprendimą *Reiff* (39 išnaša, 14 punktas) ir sprendimą *Ohra Schadeverzekeringen* (C-245/91, Rink. p. I-5851, 10 punktas).

45 — Šią sąvoką vartoja J. Schwarze (43 išnaša), p. 621.

46 — Pakeistoje 1993 m. *Sammelrevers* versijoje, kuri įsigaliojo 2000 m. birželio 30 d., Austrijos leidėjų, didmenininkų ir mažmenininkų dalyvavimas nenumatomas. Todėl Komisija dėl šio susitarimo konstatavo, kad jo iš dalies pakeista redakcija negali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybos. Šiuo požiūriu atrodo, kad nėra net paties *antikonkurencinio* susitarimo.
Egzistuoja galimybė (labiau teorinė), kad pats *BPrBG* yra antikonkurencinis susitarimas. Pagal teismo praktiką priemonės gali turėti dvigubą pobūdį, t. y. gali būti priskiriamos tiek valstybei kaip priemonė, tiek įmonėms (1985 m. sausio 30 d. Sprendimo *Clair*, 123/83, Rink. p. 391, 19 ir 20 punktai). Tačiau tai reikštų, kad *BPrBG*, nepaisant įstatymo galios pobūdžio, yra atitinkamų įmonių *susitarimas*. Mano manymu, šiuo atveju tokios prielaidos daryti negalima. To, kad įstatymų leidybos procedūra galbūt buvo pradėta atitinkamų šalių iniciatyva ir kad jos šioje procedūroje buvo išklausytos, nepakanka, kad būtų galima padaryti išvadą, jog privačių asmenų susitarimas egzistuoja kaip įstatymas.

to, kad tai buvo konkurenciją ribojantis susitarimas[47]. Mano manymu, reikia pripažinti, kad ši sistema daro didelį poveikį konkurencijai[48]. Kadangi šioje byloje nebuvo ginčijama, kad didžioji dalis Austrijoje parduodamų knygų yra vokiškos, taip pat reikia manyti, kad 1993 m. *Sammelrevers* galėjo paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Panašu, kad 1993 m. *Sammelrevers* sistema tenkina EB 81 straipsnio 1 dalies a punkto sąlygas[49].

134. Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad EB 81 straipsnis apima du etapus. Susitarimas gali būti laikomas pažeidžiančiu EB 81 straipsnį tik tuomet, jei jam negali būti taikoma išimtis pagal EB 81 straipsnio 3 dalį[50]. Taigi valstybei narei negalima priekaištauti, kad ji įpareigojo sudaryti susitarimą, kuriam taikoma išimtis pagal EB 81 straipsnio 3 dalį, skatino jį sudaryti arba sustiprino jo poveikį. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar įvykdytos EB 81 straipsnio 3 dalies sąlygos[51], t. y. ar 1993 m. *Sammelrevers* padėjo tobulinti prekių gamybą ar paskirstymą arba skatinti technikos ar ekonomikos pažangą, kartu sudarydamas sąlygas vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda, ir atitinkamoms įmonėms nenustatė jokių apribojimų, nebūtinų šiems tikslams pasiekti, arba nesuteikė tokioms įmonėms galimybės panaikinti konkurenciją didelei atitinkamų produktų daliai.

135. Prieš nagrinėjant šią problemą būtina išsamiai išanalizuoti faktus[52]. Mano manymu, visų pirma reikia išnagrinėti, ar Austrijos įstatymų leidėjas įpareigojo sudaryti 1993 m. *Sammelrevers*, skatino jį sudaryti ar sustiprino jo poveikį.

47 — Mano manymu, nuomonė, kad dėl 1993 m. *Sammelrevers* konkurencija nebuvo apribota (tai teigia E. Vranes „Buchpreisbindung und rule of reason", Manz, 1999, p. 38–41), nėra įtikinama. Kaip jau nurodžiau savo 2008 m. rugsėjo 4 d. Išvados byloje *Beef Industry Development Society ir Barry Brothers* (2008 m. lapkričio 20 d. Sprendimas, C-209/07, Rink. p. I-8637) 51–58 punktuose, ne kiekviena vartotojų gerovei skirta susitarimo nuostata lemia konkurencijos apribojimo nebuvimą. Dėl įmonių organizuotos tarpvalstybinės knygų privalomų kainų sistemos vertinimo konkurencijos teisės atžvilgiu visų pirma žr. sprendimo *VBVB ir VVVB prieš Komisiją* (5 išnaša) 44–46 punktus.

48 — Šiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti į tai, kad nors pagal 1993 m. *Sammelrevers* horizontalus leidėjų susitarimas ir nebuvo numatytas, susitarimai, sudaryti pagal tipinę sutartį ir administruojami patikėtinio, turi būti vertinami kaip visuma, taigi kaip paketas (žr. 1991 m. vasario 28 d. Sprendimo *Delimitis*, C-234/89, Rink. p. I-935, 19 ir paskesnius punktus).

49 — Tai patvirtina T. Hofmann „Buchpreisbindungen auf dem Prüfstand des Europarechts", *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2000, p. 561 ir 562.

50 — Žr. 1987 m. gruodžio 3 d. Sprendimą *BNIC* (136/86, Rink. p. 4789, 21 punktas), kuriame Teisingumo Teismas nagrinėjo EB 81 straipsnio 3 dalį.

51 — Įsigaliojus 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentui (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003 1 4, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 skyrius, 2 tomas p. 205), draudimo sistemą, kurioje galima taikyti išimtis, pakeitė savarankiško įvertinimo sistema (Reglamento Nr. 1/2003 1 straipsnio 1 ir 2 dalys). Nuo to laiko valstybių narių teismai turi patikrinti, ar įvykdytos EB 81 straipsnio 3 dalies sąlygos (šiuo klausimu žr. Komisijos pranešimą dėl Komisijos ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo taikant EB sutarties 81 ir 82 straipsnius, OL C 101, 2004, p. 54). Konstatuotina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš tiesų antruoju prejudiciniu klausimu leido suprasti, kad trūksta empirinių duomenų, galinčių patvirtinti, jog įstatymo galios knygų privalomų kainų priemonė yra tinkama knygų gamybos, knygų įvairovės reguliuojamomis kainomis ir mažmeninink ų įvairovės tikslams pasiekti. Tačiau nemanau, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tuo norėjo pasakyti, kad jis surinko įrodymus apie EB 81 straipsnio 3 dalies sąlygų buvimą ir kad jis manąs, jog šių sąlygų nėra.

52 — T. Hofmann (49 išnaša), p. 562–567, ir M. Engelmann (3 išnaša), p. 125–165, pateikia 1993 m. *Sammelrevers* suderinamumo su EB 81 straipsnio 3 dalimi vertinimų apžvalgą.

ii) Įpareigojimas sudaryti 1993 m. *Sammelrevers*, skatinimas jį sudaryti ar jo poveikio sustiprinimas?

136. Teismo praktikoje manoma, kad antikonkurencinio susitarimo poveikis sustiprinamas, jei valstybė narė visiškai ar iš dalies perkelia įmonių antikonkurencinio susitarimo elementus[53]. Priemones, kuriomis įmonės skatinamos imtis tokių veiksmų, Teisingumo Teismas laiko padėjimu arba skatinimu sudaryti antikonkurencinį susitarimą[54].

137. Kadangi valstybės *BPrBG* nustatyta knygų privalomų kainų sistema pakeitė 1993 m. *Sammelrevers*, galima manyti, kad šiuo atveju yra valstybės priemonė, kuri sustiprina 1993 m. *Sammelrevers* poveikį.

138. Kaip jau pažymėjau pirmiau[55], esminis šių atvejų grupių požymis yra tai, kad valstybės priemonė yra *papildoma* įmonių antikonkurencinio susitarimo atžvilgiu. Todėl šiuo atveju pirmiausia kyla klausimas, ar *BPrBG* yra tiesiogiai susijęs su 1993 m. *Sammelrevers*, antra, ar *BPrBG* 10 straipsnis – pereinamojo laikotarpio nuostata – galėjo sukurti ryšį ir, trečia, ar tokio materialinio ryšio gali pakakti.

— Tiesioginis ryšys su 1993 m. *Sammelrevers*?

139. Šioje byloje negalima daryti išvados, kad *BPrBG* tiesiogiai susijęs su 1993 m. *Sammelrevers*, jau vien dėl to, kad įsigaliojant *BPrBG* Austrijos leidėjai, didmenininkai ir mažmenininkai jau nebebuvo 1993 m. *Sammelrevers* šalys.

— Ryšys remiantis *BPrBG* 10 straipsnyje nustatyta pereinamojo laikotarpio nuostata?

140. Galbūt tokį ryšį galima nustatyti pagal *BPrBG* 10 straipsnį, kuris pereinamuoju laikotarpiu įpareigoja taikyti 2000 m. birželio 20 d. išleistame tiekiamų knygų kataloge nustatytas kainas. Panašu, kad šiame kataloge nurodomos mažmeninės pardavimo kainos, nustatytos pagal 1993 m. *Sammelrevers*.

141. Tačiau reikia turėti omenyje, kad nors *BPrBG* 10 straipsnis gali būti grindžiamas

53 — Minėtų sprendimų *Van Eycke* (39 išnaša) 18 punktas ir *Meng* (44 išnaša) 19 punktas.

54 — 1989 m. balandžio 11 d. Sprendimas *Ahmed Saeed Flugreisen ir Silver Line Reisebüro* (66/86, Rink. p. 803, 49 ir 52 punktai) ir 1998 m. birželio 18 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-35/96, Rink. p. I-3851, 54 punktas). Šiuo klausimu žr. J. Schwarze (43 išnaša), p. 621.

55 — Žr. šios išvados 132 punktą.

kainomis, dėl kurių buvo susitarta 1993 m. *Sammelrevers*, tačiau jis nėra susijęs su kitomis 1993 m. *Sammelrevers* nuostatomis. 1993 m. *Sammelrevers* ir *BPrBG* taisyklės skiriasi visų pirma tuo, kad fiksuotos kainos *BPrBG* pakeičiamos minimaliomis kainomis, gali būti atsižvelgiama į gautas komercines nuolaidas ir mažmenininkams suteikiama galimybė sumažinti mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje iki 5 %[56].

142. Šiuo klausimu *BPrBG* 10 straipsnis taip pat nepadaro *BPrBG* papildomo 1993 m. *Sammelrevers* atžvilgiu.

— Ar šio materialinio ryšio pakanka?

143. Kyla klausimas, ar galima manyti, jog 1993 m. *Sammelrevers* poveikis gali būti sustiprintas net ir tuomet, jei *BPrBG* yra materialiai susijęs su 1993 m. *Sammelrevers*.

144. Šioje byloje šis klausimas yra ypač svarbus, nes Austrijos įstatymų leidėjas nepaliko jokios abejonės dėl savo valios iš principo išlaikyti 1993 m. *Sammelrevers* nustatytas vertikalias privalomas kainas, o *BPrBG* įsigaliojimas iš esmės sutapo su momentu, kai Austrijos leidėjai, didmenininkai ir mažmenininkai išstojo iš 1993 m. *Sammelrevers* sistemos.

145. Nepaisydama nacionalinio teismo nurodytų aplinkybių, nemanau, kad 1993 m. *Sammelrevers* poveikis galėtų būti sustiprintas dėl to, kad *BPrBG* iš esmės perkelia 1993 m. *Sammelrevers* elementus.

146. Tam visų pirma prieštarauja teismo praktikos *tekstai*. Pagal juos antikonkurencinio susitarimo poveikis sustiprinamas tik tuomet, kai valstybė narė *tik visiškai ar iš dalies perkelia* ūkio subjektų sudarytų susitarimų elementus[57].

147. Austrijos įstatymų leidėjas ne visiškai perkėlė 1993 m. *Sammelrevers*. Mano manymu, negalima daryti išvados ir dėl dalinio perkėlimo teismo praktikos prasme. Manau, kad sąvoka „dalinis perkėlimas“ reiškia, jog toks perkėlimas yra tik tuomet, jei antikonkurencinis susitarimo objektas gali būti padalijamas į dalis, o valstybė narė perkelia tik vieną susitarimo objekto dalį nepakeisdama jos turinio. Dėl įstatymo papildomo pobūdžio manau, kad teismo praktika

56 — Beje, knygos, nagrinėjamos pagrindinėje byloje, nėra nurodytos 2000 m. birželio 20 d. išleistame tiekiamų knygų kataloge. Todėl *BPrBG* 10 straipsnis šioje byloje yra nereikšmingas.

57 — Žr. minėtų sprendimų *Van Eycke* (39 išnaša) 18 punktą ir *Meng* (44 išnaša) 19 punktą.

susijusi tik su valstybės narės priemonėmis, kurios *tik papildo* atitinkamą galiojančio įmonių susitarimo dalį[58]. Tą patvirtina ir tas faktas, kad pagal teismo praktiką valstybė narė turi *tik perkelti* nagrinėjamą dalį.

148. Nors šioje byloje Austrijos įstatymų leidėjas įstatymų leidybos procedūroje ir nustatė ryšį su 1993 m. *Sammelrevers*, tačiau, kaip nurodyta pirma,[59] jis pakeitė šios sistemos turinį. Todėl, mano manymu, negalima daryti prielaidos, kad jis tik iš dalies perkėlė 1993 m. *Sammelrevers*.

149. Be to, manau, kad tik toks siauras teismo praktikos aiškinimas yra suderinamas su ribotų galių principu. Kaip jau minėjau pirma[60], taikant EB 10 straipsnyje nustatytą lojalumo pareigą reikia atsižvelgti į tai, kad valstybė narė gali savo nuožiūra ir neviršydama kompetencijos priimti priemones, kuriomis būtų siekiama apriboti konkurenciją arba daromas toks poveikis. Todėl klausimas, ar ir kiek valstybės priemonė trikdo konkurenciją, nėra svarbiausias[61].

150. Mano manymu, šis principas neleidžia teigti, kad įstatymu numatyta priemonė sustiprina antikonkurencinio susitarimo poveikį vien dėl to, kad ja siekiama panašaus konkurenciją ribojančio tikslo arba panašaus konkurenciją ribojančio poveikio. Tokiais atvejais, kaip tai aiškiai matyti iš šios bylos, būtų labai sunku, jei iš viso įmanoma, atskirti teisėtą savarankišką valstybės narės priemonę nuo neteisėto materialinio perkėlimo konkrečiu atveju.

151. Vadovaujantis siauru, vien papildomu požiūriu, išvengiama ir paradoksalios situacijos, kai vienoje valstybėje narėje EB 10 straipsnio antroji pastraipa, siejama su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkto antrąja pastraipa ir EB 81 straipsniu, valstybės narės priemone pažeidžiama tik dėl to, kad įmonės

58 — Žr., pavyzdžiui, 1987 m. spalio 1 d. Sprendimą *VVR* (311/85, Rink. p. 3801, 23 punktas). A. Weuster „Die Neuregelung der Buchpreisbindung in Deutschland“, Boorberg, 2007, p. 216 ir paskesni, su šia nuomone sutinka.

59 — Žr. šios išvados 141 punktą.

60 — Žr. šios išvados 128 ir 129 punktus.

61 — Šiuo klausimu taip pat žr. R. Joliet „National anti-competitive Legislation and Community Law“, *Fordham International Law Journal*, 1989, p. 174, ir U. B. Henriksen (43 išnaša), p. 69. Teismo praktikoje atmetamas požiūris, grindžiamas valstybės priemonės turiniu ar jos poveikiu konkurencijai: visų pirma žr. minėtų sprendimų *Van Eycke* (39 išnaša) 18 punktą ir *Meng* (44 išnaša) 14–22 punktus. Dėl sprendimo *Van Eycke* žr. U. B. Henriksen (43 išnaša) p. 114. Atvirkščiai, W. Emmerich (39 išnaša), 15 punktas, siūlo požiūrį, grindžiamą valstybės priemonės turiniu arba jos poveikiu konkurencijai.

anksčiau buvo sudarusios panašų poveikį darantį susitarimą, tačiau kitoje valstybėje narėje tokią pat priemonę leidžiama priimti, nes joje įmonės prieš tai nebuvo sudariusios panašaus susitarimo.

152. Mano manymu, prieštaravimo nesudaro ir tai, kad nors valstybei narei ir leidžiama savo pačios iniciatyva priimti įstatymą, kuriuo siekiama apriboti konkurenciją ar daryti tokį poveikį, tačiau, atsižvelgiant į lojalumo pareigą, jai draudžiama sustiprinti panašaus įmonių susitarimo poveikį. Prieštaravimas būtų tik tuomet, jei, atsižvelgiant į lojalumo pareigą, būtų svarbu, ar įstatymu siekiama apriboti konkurenciją arba daromas toks poveikis. Tačiau, atsižvelgiant į ribotų galių principą, tokiu aiškinimu negalima remtis[62]. Atvirkščiai, iš valstybės narės negalima atimti galimybės priimti įstatymu numatytos priemonės, kurios nuostatos yra panašios į įmonių susitarimo nuostatas, jeigu tai vyksta jos pačios iniciatyva.

153. Tad, kiek tai susiję su šia atvejų grupe, lojalumo principas tik draudžia valstybėms narėms sustiprinti EB 81 straipsniu draudžiamų įmonių susitarimų poveikį visiškai ar iš dalies – išimtinai papildymo tikslais – perkeliant šį įmonių susitarimą ir nekeičiant ar neaiškinant jo nuostatų. Komisija teisingai pažymėjo, kad toks valstybių narių elgesys yra signalas, kad gali būti pažeistas Bendrijos konkurencijos politikos *veiksmingumas*.

154. Tai, kad *BPrBG* ir 1993 m. *Sammelrevers* materialiniu atžvilgiu yra tarpusavyje susiję, mano manymu, 1993 m. *Sammelrevers* poveikio nesustiprina.

iii) Išvada

155. Darau išvadą, kad, neatsižvelgiant į 1993 m. *Sammelrevers* vertinimą konkurencijos teisės požiūriu, negalima teigti, kad priėmus *BPrBG* buvo įpareigota sudaryti antikonkurencinį susitarimą arba buvo skatinama jį sudaryti arba sustiprinamas jo poveikis.

b) Atsakomybės priimti sprendimus, turinčius ekonominį poveikį, perleidimas privatiems ūkio subjektams

156. Kaip jau buvo pažymėta dėl ketvirtosios atvejų grupės[63], valstybė narė pažeistų lojalumo pareigą ir tuomet, jei ji panaikintų

62 — Žr. šios išvados 128 ir 129 punktus.

63 — Žr. šios išvados 131 punktą.

priimtos priemonės valstybinį pobūdį perleisdama privatiems ūkio subjektams atsakomybę priimti ekonominį poveikį turinčius sprendimus. Ketvirtosios atvejų grupės, į kurią atsižvelgiama nusistovėjusioje teismo praktikoje, analizė rodo, kad šios grupės ištakos yra visų pirma sprendimas *Leclerc ir kt.*[64][65].

157. Iš principo valstybės įgaliojimai privatiems ūkio subjektams perleidžiami tik tuomet, jei jiems valstybės įstatymais suteikiama teisė nustatyti privalomas kainas tretiesiems asmenims, netaikant šioms kainoms valstybės kontrolės[66].

158. Nagrinėjamoje byloje teigiama, kad ši atvejų grupė netaikytina, nes i) nėra įmonių susitarimo, ii) privatiems ūkio subjektams nebuvo perleisti įgaliojimai priimti ekonominį poveikį turinčius sprendimus ir iii) nėra Bendrijos konkurencijos politikos nacionalinių knygų privalomų kainų sistemų srityje.

i) Papildomo pobūdžio nereikalingumas

159. Kai kurie autoriai teigia, kad, kiek tai susiję su šia atvejų grupe nagrinėjamas įstatymas turi tik papildyti įmonių susitarimą, kuriuo pažeidžiamas EB 81 straipsnis[67].

160. Ši koncepcija manęs neįtikina.

161. *Pirma*, teismo praktikoje nerandu jokios nuorodos į tai, kad, kiek tai susiję su šia (ketvirtąja) atvejų grupe, įstatymo galios aktas turi tik papildyti antikonkurencinį įmonių susitarimą.

64 — 5 išnaša, 15 punktas.

65 — Žr. U. B. Henriksen (43 išnaša) analizę, p. 114 ir 115.

66 — Šiuo klausimu žr. J. Niemeyer „Die Anwendbarkeit von Art. 85 und 86 EG-Vertrag auf staatliche Maßnahmen", *Wirtschaft und Wettbewerb*, 1994, p. 721 ir paskesni, 723.

67 — Šiuo klausimu žr. A. Weuster (59 išnaša) p. 219; J. Niemeyer (66 išnaša) p. 730 ir 731 bei J. Schwarze (43 išnaša), p. 620–622.

162. Priešingai, Teisingumo Teismas sprendime *Leclerc ir kt.* nusprendė, kad tokios nacionalinės teisės nuostatos, kurios įmonės veiksmus, draudžiamus pagal EB 81 straipsnio 1 dalį, *daro perteklinius dėl to*, kad jomis knygų leidėjams ir importuotojams perkeliama atsakomybė savo nuožiūra nustatyti privalomas mažmeninės prekybos kainas, pažeidžia praktinį EB 81 straipsnio veiksmingumą ir todėl prieštarauja EB 10 straipsnio antrajai pastraipai[68]. Iš tiesų Teisingumo Teismas šiame sprendime aiškiai nepatvirtino, kad nacionalinė knygų privalomų kainų sistema patenka į ketvirtosios atvejų grupės taikymo sritį[69]. Tačiau toje byloje, kurioje neginčytinai prieš tai nebuvo įmonių susitarimo, Teisingumo Teismas tęsė nagrinėjimą, ar buvo pažeista lojalumo pareiga, ir nustatė, jog tam tikromis sąlygomis toks pažeidimas buvo galimas[70]. Manau, iš to galima daryti išvadą, kad, kiek tai susiję su ketvirta atvejų grupe, Teisingumo Teismas nereikalauja, jog valstybės priemonė įmonių antikonkurencinio susitarimo atžvilgiu būtų tik papildomo pobūdžio[71]. Iš vėlesnių Teisingumo Teismo sprendimų negalima spręsti, kad jis šios pozicijos atsisakė[72].

163. *Antra*, nemanau, kad šią atvejų grupę reiktų apriboti priemonėmis, kurios tik papildo įmonių antikonkurencinius susitarimus. Tai, ar valstybės priemonė turi kokį nors poveikį ir, jei taip, kokį, nėra vienintelis svarbus veiksnys, kaip nurodyta pirmiau[73]. Tačiau tai irgi nėra šios atvejų grupės dalykas. Iš tiesų valstybių narių neteisėti veiksmai, kuriuos apima ketvirtoji atvejų grupė, yra tai, kad valstybė narė išvengia EB 81 straipsnyje nustatyto *įmonių susitarimo* sąlygos. Turi būti apimamos įstatymo galios priemonės, kurios

68 — Minėto sprendimo (5 išnaša) 15 punktas.

69 — Šiuo atveju reikia atsižvelgti į tai, kad šios keturios atvejų grupės buvo „konsoliduotos“ tik sprendime *Van Eycke* (39 išnaša, 16 punktas), t. y. po sprendimo *Leclerc ir kt.* paskelbimo.

70 — Žr. minėto sprendimo *Leclerc ir kt.* (5 išnaša) 20 punktą ir rezoliucinę dalį.

71 — A. B. Hoffman „Anti-competitive State Legislation Condemned under Article 5, 85 and 86 of the EEC Treaty: How Far Should the Court Go after Van Eycke?“, *European Court Law Review*, 1990, p. 17, mano, kad ankstesniame sprendimo projekte šis klausimas buvo išnagrinėtas ir į jį atsakyta teigiamai. R. Joliet (61 išnaša), p. 172, manymu, Teisingumo Teismas pripažino valstybės priemonę iš esmės nesuderinama su EB 10 straipsnio antrąja pastraipa, EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu. U. B. Henriksen (43 išnaša), p. 59 ir 140, teigia, kad nors Teisingumo Teismas aiškiai ir neatsakė į šį klausimą, tačiau iš sprendimo matyti, kad Teisingumo Teismas norėjo pateikti teigiamą atsakymą. J. Schwarze (43 išnaša), p. 618, nuomone, Teisingumo Teismas šį klausimą iškėlė, tačiau į jį neatsakė.

72 — Visų pirma iš sprendimų *Meng* (44 išnaša), *Ohra Schadeverzekeringen* (44 išnaša) ir *Reiff* (39 išnaša) nematyti, kad Teisingumo Teismas būtų atsisakęs šios pozicijos. Šiose bylose Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą, ar lojalumo pareigos taikymas turi būti išplėstas naujiems atvejams, kurie iki tos dienos dar nebuvo nagrinėti (dėl šio klausimo analizės žr. J. Niemeyer (66 išnaša) p. 725). Šiose bylose buvo nagrinėjamas klausimas, ar valstybių narių priemonės EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, pažeidžia jau vien tuo, kad jomis siekiama apriboti konkurenciją arba padaryti poveikį, panašų į įmonių antikonkurencinio susitarimo poveikį. Be to, Teisingumo Teismas minėtame sprendime *Reiff* (39 išnaša), 22 ir paskesni punktai, taikė prieš tai nagrinėtą tikrinimo kriterijų, tačiau pažeidimo nenustatė dėl to, kad privatiems ūkio subjektams nebuvo perleista kompetencija priimti ekonominį poveikį turinčius sprendimus.

73 — Šios išvados 128 ir 129 punktai.

yra tik įstatymu numatytas tuščiaviduris „kiautas“, apsaugantis privačius ūkio subjektus nuo EB 81 straipsnio taikymo. Tokiais atvejais gali būti pažeidžiamas EB 81 straipsnio veiksmingumas[74].

164. *Trečia,* šiai griežtai papildomo pobūdžio sąlygai prieštarauja ir tai, kad kitu atveju ji iš esmės liktų netaikytina, nes valstybės priemonė, kuria privatiems ūkio subjektams perleidžiama atsakomybė priimti ekonominį poveikį turinčius sprendimus, būtent ir daro susitarimą, kuris pažeidžia EB 81 straipsnį, perteklinį.

165. Taigi manau, kad, aptariant šią atvejų grupę, negali būti reikalaujama griežtai papildomo pobūdžio įmonių susitarimo, kuris pažeidžia EB 81 straipsnį, atžvilgiu.

74 — Manau, kad generalinio advokato C. O. Lenz požiūris 1986 m. gruodžio 16 d. Išvadoje byloje *VVR* (58 išnaša, 42 punktas), jog nacionalinėje normoje „įmonių susitarimų, įmonių asociacijų sprendimų ir suderintų veiksmų grupių“ pagal EB 81 straipsnį buvimo sąlyga pakeičiama ir padaroma perteklinė, yra įtikinamas (tačiau tik tiek, kiek susijęs su šia ketvirtąja atvejų grupe). Šiuo klausimu būtina, kad valstybė narė suteiktų privatiems ūkio subjektams valstybės įgaliojimus daryti poveikį konkurencijai, o privatūs ūkio subjektai turi turėti galimybę priimti ekonominį poveikį turinčius sprendimus. Tai yra požymis, kuriuo remiantis atskiriama nuo valstybių narių teisėto savarankiško poveikio konkurencinėms sąlygoms pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą. J. Schwarze (43 išnaša, p. 621) šį požiūrį kritikuoja.

ii) Perleidimas privatiems ūkio subjektams

166. Todėl svarbiausias klausimas yra tai, ar *BPrBG* privatiems ūkio subjektams perleidžiama atsakomybė nustatyti kainas. Atsakant į šį klausimą, reikia atskirti austriškas knygas nuo vokiškų knygų.

167. *Visų pirma* reikia išnagrinėti, ar teisė nustatyti kainas galiausiai paliekama pačioms valstybės institucijoms. Jei taip, nebūtų galima daryti prielaidos, kad atsakomybė perleidžiama privatiems ūkio subjektams[75]. Šiuo klausimu Vokietijos vyriausybė nurodo materialinę nustatytų mažmeninių pardavimo kainų teisminę kontrolę, numatytą pagal *BPrBG* 7 straipsnį, siejamą su *BPrBG* 1 straipsniu. Austrijos vyriausybė posėdyje nepateikė jokios reikšmingos informacijos dėl šio pobūdžio materialinės teisminės kontrolės. Tačiau atrodo, kad pagal šias nuostatas teismas negali veikti savo iniciatyva, jei mažmeninės pardavimo kainos neatitinka *BPrBG* siekiamų tikslų[76]. Šiomis aplinkybėmis, manau, negalima teigti, kad teisė nustatyti kainas galiausiai paliekama valstybės institucijoms.

75 — Visų pirma žr. minėtų sprendimų *Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft* (39 išnaša) 21 ir 22 punktus, *Centro Servizi Spediporto* (39 išnaša) 27 punktą, *Reiff* (39 išnaša) 20–23 punktus ir 1985 m. sausio 29 d. Sprendimą *Cullet* (231/83, Rink. p. 305, 17 punktas).

76 — Mano manymu, tai yra skirtumas, palyginti su 75 išnašoje nurodytais sprendimais.

168. *Be to*, pažymėtina, kad, kiek tai susiję su lojalumo pareigos pažeidimu, nesvarbu, ar privatūs prekybininkai turi pareigą nustatyti kainas, ar tik tokią teisę[77].

169. Todėl šioje byloje reikia patikrinti, ar *BPrBG* privatiems ūkio subjektams perduodama atsakomybė nustatyti kainas.

170. Austriškų knygų atveju leidėjai gali savo nuožiūra nustatyti mažmenines pardavimo kainas Austrijoje. Taigi šių knygų atžvilgiu privatiems ūkio subjektams yra perleista atsakomybė nustatyti kainas.

171. Tačiau vokiškų knygų atveju *faktinis sprendimas* dėl principinio mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje dydžio ir šios mažmeninės pardavimo kainos *nustatymas* perleidžiami dviem skirtingoms įmonėms, esančioms skirtingose platinimo grandinės dalyse. Austrijoje parduoti skirtų vokiškų knygų mažmeninę pardavimo kainą Austrijoje nustato importuotojas. Tačiau kadangi jam iš principo taikoma pareiga atsižvelgti į mažmeninę pardavimo kainą Vokietijoje, faktinį sprendimą dėl pardavimo kainos Austrijoje priima Vokietijos leidėjas. Todėl tas privatus ūkio subjektas, kuriam gali būti perleidžiama minėta teisė, yra Vokietijos leidėjas[78].

172. Prieštaraujant dėl Vokietijos leidėjo atsakomybės galima teigti, kad šis nustato tik mažmenines pardavimo kainas Vokietijoje, o mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje su jomis tik suderinamos. Iš to galima daryti išvadą, kad Vokietijos leidėjas nėra atsakingas už mažmeninių pardavimo kainų Austrijoje nustatymą, o mažmeninės pardavimo kainos Vokietijoje tėra veiksnys, į kurį atsižvelgiant ir laikantis *BPrBG* reikalavimų nustatomos mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje[79].

173. Tačiau visų pirma reikia atsižvelgti į tai, kad Vokietijoje ir Austrijoje parduodamų knygų atveju Vokietijos leidėjas apskaičiuodamas kainą gali atsižvelgti į tai, jog knygos bus parduodamos Austrijoje, be to, pardavimo Austrijoje mastas gali skirtis, nelygu leidėjas ir knyga. Toliau reikia atsižvelgti į tai, kad Vokietijos leidėjas taip pat gali daryti įtaką mažmeninėms pardavimo kainoms Austrijoje suteikdamas prekybos nuolaidų, net jei tai jam gali būti nenaudinga[80].

77 — Minėto sprendimo *Komisija prieš Italiją* (54 išnaša) 55 punktas; šiai nuomonei pritaria A. Weuster (58 išnaša), p. 218.

78 — Importo atveju paprastai leidėjas taip pat priima sprendimą dėl to, ar importuotojas taikys kainą, kuri būtų mažesnė nei įprastos pirkimo kainos.

79 — Žr. minėto sprendimo *Cullet* (75 išnaša) 17 punktą.

80 — Žr. šios išvados 62–65 punktus.

174. Be to, mano manymu, šiomis aplinkybėmis svarbiausias klausimas yra ne tai, kiek laisvas yra Vokietijos leidėjas priimdamas savo sprendimą, bet tai, ar teisė nustatyti mažmenines pardavimo kainas Austrijoje galiausiai lieka valstybės institucijoms, ar privatiems ūkio subjektams. Kadangi nagrinėjamu atveju vokiškų knygų mažmenines pardavimo kainas Austrijoje galiausiai nustato Vokietijos leidėjas, manau, kad *BPrBG* atsakomybė už kainų nustatymą bent jau iš dalies perleidžiama ir Vokietijos leidėjams.

175. Taigi galiausiai manau, kad toks teisės aktas kaip *BPrBG* atsakomybę už ekonominį poveikį turinčias priemones perleidžia privatiems ūkio subjektams. Šį požiūrį patvirtina Teisingumo Teismo pozicija sprendime *Leclerc ir kt.*, kurią apibūdinau pirmiau[81].

iii) Atsižvelgimas į valstybių narių kompetenciją kultūros srityje

176. Sprendime *Leclerc ir kt.* netiesiogiai pripažinęs, kad valstybė narė, padarydama antikonkurencinį susitarimą perteklinį, iš esmės gali padaryti pažeidimą, Teisingumo Teismas konstatavo, jog srityje, susijusioje su vien nacionalinėmis knygų privalomų kainų sistemomis, nėra Bendrijos konkurencijos politikos. Iš to jis padarė išvadą, kad, atsižvelgiant į dabartinę Bendrijos teisės būklę, iš EB 10 straipsnio antrosios pastraipos, siejamos su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, kylantys įsipareigojimai nėra pakankamai konkretūs, kad valstybėms narėms draustų priimti teisės aktus, susijusius su konkurencija knygų mažmeninių pardavimo kainų srityje, nebent šie teisės aktai atitiktų kitas specialiąsias Sutarties nuostatas, visų pirma susijusias su laisvu prekių judėjimu[82].

177. Manau, kad ši Teisingumo Teismo formuluotė apima visus esminius elementus, kad būtų galima daryti išvadą nagrinėjamoje byloje, tačiau dar reikia pateikti tam tikrų paaiškinimų dėl to sprendimo.

178. *Pirma*, nuoroda į tai, kad srityje, susijusioje su vien nacionalinėmis knygų privalomų kainų sistemomis, nėra nustatytos Bendrijos konkurencijos politikos, gali būti suprantama taip, jog turi būti laikomasi specifinių šią sritį reglamentuojančių Bendrijos teisės taisyklių, jeigu tokių būtų. Tačiau iki šiol šioje srityje nebuvo priimta jokių specialių Bendrijos teisės aktų.

81 — Žr. šios išvados 162 punktą.

82 — Minėto sprendimo (5 išnaša) 20 punktas.

179. *Antra*, minėta nuoroda negali būti suprantama taip, kad jei nėra specialių taisyklių, tai nėra ir nustatytos Bendrijos politikos šioje srityje. Atvirkščiai, EB 81 straipsnyje įtvirtintas bendras vertikalių susitarimų dėl privalomų kainų draudimas yra Bendrijos tarpsektorinės politikos, iš kurios knygos *a priori* nėra išskirtos, dalis[83]. Kaip tai matyti iš teismo praktikos, Teisingumo Teismas nagrinėja ketvirtą atvejų grupę kitose srityse ir tuomet, jei nėra specialių kurio nors sektoriaus taisyklių[84].

180. *Trečia*, iš tiesų nuoroda į vien nacionalines knygų privalomų kainų sistemas gali būti suvokiama taip, kad sprendimas *Leclerc ir kt.* nebuvo susijęs su EB 81 straipsnio taikymo sritimi, nes ginčijama priemonė negalėjo kliudyti valstybių narių tarpusavio prekybai. Šis aiškinimas taip pat nėra įtikinamas, nes sprendimas *Leclerc ir kt*. buvo susijęs su į Prancūziją importuojamomis kitose valstybėse narėse išleistomis knygomis ir Prancūzijoje išleistų knygų reimportu. Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į reikšmingą importą iš Vokietijos, taip pat negalima teigti, jog faktinės bylos aplinkybės yra vien nacionalinio pobūdžio[85].

181. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo nuoroda į tai, kad srityje, susijusioje su vien nacionalinėmis knygų privalomų kainų sistemomis, nėra nustatytos Bendrijos konkurencijos politikos, mano manymu, gali būti suvokiama tik taip, kad Teisingumo Teismas, taikydamas EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, atsižvelgia į nacionalines knygų privalomų kainų sistemas kaip į valstybių narių kompetencijos kultūros srityje išraišką[86].

182. Teoriškai šį atsižvelgimą galima pateisinti taip, kaip nurodoma toliau. Nagrinėjamoje byloje kalbama ne apie tiesioginį EB 81 straipsnio taikymą. Kadangi iš EB 10 straipsnyje įtvirtintos lojalumo pareigos netiesiogiai išplaukia valstybių narių įsipareigojimai pagal EB 81 straipsnį, būtina atsižvelgti ne tik į EB 81 straipsnio tikslus, bet ir valstybių narių kompetenciją kultūros srityje[87].

183. Galima daryti tarpinę išvadą, kad pagal teismo praktiką ir kadangi, kaip ką tik minėta, būtina atsižvelgti į valstybių narių suverenumą kultūros srityje, ši ketvirtoji atvejų

83 — Tokia leidžianti nukrypti nuostata turi būti aiškiai nustatyta Sutartyje; žr. 1986 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Asjes ir kt.* (209/84–213/84, Rink. p. 1425, 40 punktas).

84 — Žr., pavyzdžiui, 75 išnašoje nurodytą teismo praktiką.

85 — Tačiau jei būtų kalbama tik apie austriškų knygų kainų nustatymą, reikėtų tiksliau išnagrinėti, ar tai gali labai kliudyti valstybių narių tarpusavio prekybai. Nors tarpvalstybinis pobūdis ir šiuo atveju negali būti visiškai atmestas (pasienio darbuotojų apsipirkimas), vis dėl to abejotina, ar ši kliūtis būtų reikšminga.

86 — Šiuo klausimu taip pat žr. A. Weuster (58 išnaša), p. 211–224.

87 — Šiuo klausimu taip pat žr. 1984 m. spalio 3 d. generalinio advokato M. Darmon išvados byloje *Leclerc ir kt.* (5 išnaša) 19 ir 22 punktus; generalinis advokatas joje keletą kartų pažymėjo būtinybę atsižvelgti į kompetenciją kultūros srityje. Šiuo klausimu taip pat žr. K.-H. Fezer (2 išnaša), p. 143, ir T. Hofmann (49 išnaša), p. 559.

grupė iš principo netaikoma knygų privalomų kainų sistemoms.

184. Tačiau reikia turėti omenyje, kad teismo praktika nustatė dvi tokio atsižvelgimo sąlygas. Tai turi būti vien nacionalinė knygų privalomų kainų sistema, o nacionalinės teisės aktai neturi pažeisti kitų Sutarties nuostatų, visų pirma tų, kurios susijusios su laisvu prekių judėjimu.

— Vien nacionalinė knygų privalomų kainų sistema

185. Pirma, tai turi būti vien nacionalinė knygų privalomų kainų sistema. Iš sprendimo *Leclerc ir kt.*[88] matyti, kad nacionalinė knygų privalomų kainų sistema šio sprendimo prasme yra ir tuomet, jei ji taikoma iš kitų valstybių narių importuotoms knygoms. Be to, manau, kad, kiek tai susiję su valstybės narės lojalumo pareigos pažeidimu, nėra jokio skirtumo, ar importuotos knygos mažmeninę pardavimo kainą nustatė importuotojas nacionalinėje teritorijoje, ar leidėjas kitoje valstybėje narėje.

186. Tačiau abejonių dėl *BPrBG* kvalifikavimo kaip vien nacionalinės knygų privalomų kainų sistemos šioje byloje kyla dėl to, kad vokiškų knygų mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje iš principo nustatomos atsižvelgiant į mažmenines pardavimo kainas Vokietijoje. Tai reiškia, kad šių knygų mažmeninės pardavimo kainos Austrijoje nebūtinai atitinka kriterijus, kurie pateisinami atsižvelgiant į Austrijos rinką[89]. Man jau kyla didelių abejonių, ar šiuo atžvilgiu *BPrBG* gali būti laikomas vien nacionaline knygų privalomų kainų sistema sprendimo *Leclerc ir kt.* prasme.

— Kitų Sutarties nuostatų, visų pirma tų, kurios susijusios su laisvu prekių judėjimu, pažeidimo nebuvimas

187. Antra, Teisingumo Teismas sprendime *Leclerc ir kt.* nusprendė, kad gali būti laikoma, jog lojalumo pareiga nebuvo pažeista, jeigu su knygų privalomų kainų sistema susiję nacionalinės teisės aktai yra suderinami su kitomis specialiosiomis Sutarties nuostatomis, visų pirma susijusiomis su laisvu prekių judėjimu[90]. Jei ši neigiama sąlyga būtų performuluota teigiamai, tai reikštų, kad reikėtų laikyti,

88 — Minėtas sprendimas (5 išnaša).

89 — Žr. šios išvados 173 punktą.

90 — Minėto sprendimo (5 išnaša) 20 punktas.

jog lojalumo pareiga buvo pažeista, jeigu nacionaline knygų privalomų kainų sistema pažeidžiamos nuostatos, susijusios su laisvu prekių judėjimu, arba kitos Sutarties taisyklės[91].

188. Todėl Teisingumo Teismas sprendime *Leclerc ir kt.* pirmiausia nenagrinėjo, ar buvo pažeista lojalumo pareiga, neatsakė į tai neigiamai ir nenagrinėjo taisyklių, susijusių su laisvu prekių judėjimu. Priešingai, jis ketvirtosios atvejų grupės lojalumo pareigos pažeidimą atmeta tik tuomet, kai nacionalinė knygų privalomų kainų sistema ir šiaip yra suderinama su Sutarties nuostatomis.

189. Mano manymu, ši sąlyga gali būti paaiškinama taip, kaip nurodoma toliau. Kaip nurodyta pirmiau, valstybės nustatyta knygų privalomų kainų sistema privatiems ūkio subjektams perleidžiama atsakomybė už ekonominį poveikį turinčius sprendimus. Todėl iš esmės negalima atmesti lojalumo pareigos pažeidimo, kiek tai susiję su ketvirtąja atvejų grupe. Tačiau į nacionalines knygų privalomų kainų sistemas atsižvelgiama kaip į valstybių narių kompetencijos kultūros srityje išraišką. Tačiau toks atsižvelgimas pateisinamas tik tuomet, kai valstybės narės, kurdamos knygų privalomų kainų sistemas, elgiasi lojaliai Bendrijos atžvilgiu.

91 — Ten pat.

190. Kadangi toks teisės aktas kaip *BPrBG* pažeidžia EB 28 straipsnį, pagal teismo praktiką į Austrijos knygų privalomų kainų sistemą neturi būti atsižvelgiama kaip į valstybių narių kompetencijos kultūros srityje išraišką.

iv) Išvada

191. Apibendrindama konstatuoju, kad leidėjams ir importuotojams vien nacionaline knygų privalomų kainų sistema suteikta teisė nustatyti mažmeninę knygų pardavimo kainą iš principo nepažeidžia valstybėms narėms tenkančios pareigos pagal EB 10 straipsnio antrąją pastraipą, siejamą su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, tačiau nagrinėjamu atveju egzistuoja ypatingų aplinkybių, kuriomis remiantis galima daryti prielaidą, kad toks pažeidimas buvo padarytas[92].

192. Nagrinėjamu atveju šis pažeidimas iš esmės sutampa su EB 28 straipsnio pažeidimu. Tačiau, priešingai nei mano Vokietijos vyriau-

92 — Iš tiesų papildomai dar galima patikrinti galimybę atitinkamai taikyti EB 81 straipsnio 3 dalį. Kiek tai susiję su šia atvejų grupe, tai, mano manymu, turi būti vykdoma taip, kad būtų patikrinta, ar visi įmanomi sprendimai, kurie buvo perleisti privatiems ūkio subjektams, tenkina EB 81 straipsnio 3 dalies sąlygas. Išplėtimas visiems įmanomiems sprendimams yra tikslingas, nes, turint omenyje šią atvejų grupę, valstybė narė perleidžia atsakomybę privatiems ūkio subjektams. Abejoju, ar teisės aktas, pagal kurį diskriminuojamos knygos vokiečių kalba iš kitų valstybių narių, yra būtinas įgyvendinant tikslus, kurių siekiama knygų privalomų kainų sistema.

sybė, negalima daryti prielaidos, kad tarp EB 28 straipsnio ir EB 10 straipsnio antrosios pastraipos, siejamos su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, egzistuoja bendrosios ir specialiosios normos santykis, nes šiomis normomis siekiama skirtingų tikslų.

V — Santrauka

193. Taigi prieinu prie išvados, kad toks teisės aktas kaip *BPrBG* yra nesuderinamas su taisyklėmis, reglamentuojančiomis laisvą prekių judėjimą. Todėl į pirmąjį prejudicinį klausimą siūlau atsakyta teigiamai, o į antrąjį – neigiamai.

194. Be to, valstybės įtvirtintos knygų privalomų kainų sistemos priėmimas iš principo nepažeidžia lojalumo pareigos, nustatytos EB 10 straipsnio antrojoje pastraipoje, siejamoje su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, kiek tai susiję su ta atvejų grupe, kai antikonkurencinis susitarimas padaromas perteklinis. Tačiau minėta išvada galioja tik tuomet, jei tai yra vien nacionalinė knygų privalomų kainų sistema, o knygų privalomų kainų sistemos taisyklės nepažeidžia Bendrijos teisės, visų pirma su prekių judėjimo laisve susijusių nuostatų. Šioje byloje bent jau antroji sąlyga nėra įvykdyta.

195. Kadangi trečiasis prejudicinis klausimas buvo pateiktas tik tam atvejui, jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, siūlau Teisingumo Teismui į šį prejudicinį klausimą neatsakyti.

196. Jei vis dėlto į trečiąjį prejudicinį klausimą reikėtų atsakyti, siūlyčiau Teisingumo Teismui, atsižvelgiant į jo ligšiolinę praktiką, atsakyti taip, kad, esant dabartinei Bendrijos teisės būklei, EB 10 straipsnio antroji pastraipa, siejama su EB 3 straipsnio 1 dalies g punktu ir EB 81 straipsniu, nedraudžia valstybėms narėms priimti teisės aktų, pagal kuriuos mažmeninę knygų pardavimo kainą turi nustatyti knygos leidėjas arba importuotojas, tačiau su sąlyga, kad tai yra vien nacionalinė knygų privalomų kainų sistema ir šie teisės aktai yra suderinami su atitinkamomis Sutarties nuostatomis, visų pirma susijusiomis su laisvu prekių judėjimu.

VI — Išvada

197. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, manau, kad į nacionalinio teismo pateiktus prejudicinius klausimus turi būti atsakyta taip:

„1. Importo apribojimui lygiaverčio poveikio priemonės sąvoka EB 28 straipsnio prasme turi būti aiškinama taip, kad ji apima valstybės narės teisės aktus, pagal kuriuos nacionaliniai leidėjai ir importuotojai turi nustatyti galutiniam pardavėjui privalomą minimalią pardavimo kainą ir būti ją paskelbę, jei kitoje valstybėje narėje išleistų knygų importuotojas negali nustatyti mažesnės kainos nei šiai kitai valstybei narei leidėjo nustatyta arba jo rekomenduojama taikyti mažmeninė pardavimo kaina (atskaičius kitoje valstybėje narėje galiojantį pridėtinės vertės mokestį ir pridėjus nacionalinėje teritorijoje galiojantį pridėtinės vertės mokestį).

Tai taip pat taikoma tuomet, kai tokios knygos importuotojas gali taikyti proporcingai prekybos nuolaidai, kurią jis gavo įsigydamas knygą mažesne nei įprasta pirkimo kaina, mažesnę kainą nei šiai kitai valstybei narei leidėjo nustatyta arba jo rekomenduojama taikyti mažmeninė pardavimo kaina.

2. EB 28, EB 30 ir EB 151 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad toks teisės aktas negali būti pateisinamas nei knygų, kaip kultūros vertybių, reikšme, nei vartotojų interesais įsigyti knygų už tinkamą kainą, nei prekybos knygomis ekonominėmis sąlygomis.“